

Službeni glasnik BiH, broj 92/14

VELIKO VIJEĆE

PREDMET ALIŠIĆ I DRUGI protiv BOSNE I HERCEGOVINE, HRVATSKE, SRBIJE, SLOVENIJE I BIVŠE JUGOSLAVENSKE REPUBLIKE MAKEDONIJE

U predmetu Ališić i drugi protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije,

Evropski sud za ljudska prava, zasjedajući kao Veliko vijeće u sljedećem sastavu:

1. Postupak u ovom predmetu pokrenut je po aplikaciji (br. 60642/08) protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije koju je Sudu podnijelo troje državljana Bosne i Hercegovine: gđa Emina Ališić, gosp. Aziz Sadžak i gosp. Sakib Šahdanović (u daljnjem tekstu: aplikanti) prema članu 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Konvencija), dana 30.7.2005. Prva aplikantica je također i državljanka Njemačke.

9. Aplikanti su rođeni 1976., 1949., odnosno 1952. godine, i žive u Njemačkoj.

1. *Komercijalno bankarstvo u SFRJ prije reforme iz 1989./90.*

12. Do ekonomskih reformi iz 1989./90. godine sistem komercijalnih banaka sastojao se od osnovnih i udruženih banaka. Osnovne banke bile su zasebna pravna lica, ali su bile povezane u organizacionu strukturu neke od devet udruženih banaka. Osnovne banke su, u pravilu, osnivala i kontrolirala preduzeća u društvenom vlasništvu sa sjedištem u istoj teritorijalnoj jedinici (tj. u jednoj od republika - Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Makedoniji, Crnoj Gori, Srbiji i Sloveniji - ili autonomnih pokrajina - Kosovu i Vojvodini). Preduzeća u društvenom vlasništvu predstavljala su perjanicu jugoslavenskog modela samoupravljanja: nisu bila ni u privatnom, ni u državnom, nego u kolektivnom vlasništvu i kontrolirali su ih njihovi zaposlenici na osnovu komunističke vizije radnih odnosa (ovaj fenomen i današnji status takvih preduzeća u Srbiji, gdje ona i dalje postoje, opisan je u predmetu *Kačapor i drugi protiv Srbije*, br. 2269/06 i dr., tačke 71.-76. i 97., 15.1.2008.). Najmanje dvije osnovne banke mogle su osnovati udruženu banku. U sastavu Ljubljanske banke Ljubljana, jedne od takvih udruženih banaka, bila je Ljubljanska banka Sarajevo u kojoj su dvoje aplikanta iz ovog predmeta otvorili račune, te Ljubljanska banka Zagreb ², Ljubljanska banka Skoplje ³ i niz drugih osnovnih banaka. Slično tome, Investbanka u kojoj je jedan od aplikanta u ovom predmetu otvorio račune, zajedno s nekim drugim osnovnim bankama, formirala je udruženu banku nazvanu Beogradska udružena banka.

14. Pošto je u to vrijeme teško dolazila do čvrstih valuta, SFRJ je privlačila svoje radnike u inozemstvu i ostale građane da svoje devize polažu u njene banke. Takvi depoziti nosili su visoke kamate, godišnja kamatna stopa često je prelazila 10%, i za njih je garantirala država (vidjeti član 14. stav 3. Zakona o deviznom poslovanju iz 1985. ⁴ i član 76. stav 1. Zakona o bankama i drugim finansijskim organizacijama iz 1989. ⁵).

17. Počevši od sredine 1970-ih godina komercijalne banke pretrpjele su devizne gubitke zbog pada kursa dinara. Kao odgovor na to, SFRJ je uvela sistem "redeponiranja" deviza koji je poslovnim bankama omogućavao da devizne štedne uloge građana prenesu na Narodnu banku Jugoslavije (NBJ) koja je preuzela valutni rizik (vidjeti član 51. Zakona o deviznom poslovanju iz 1977. ⁹). Iako je sistem bio dobrovoljan, komercijalne banke nisu imale druge mogućnosti jer im nije bilo dopušteno da imaju devizne račune u stranim bankama, što je bilo potrebno za obavljanje plaćanja u inozemstvu, niti im je bilo dopušteno da odobravaju devizne kredite. Stoga su se doslovno sve devize redeponirale u NBJ prema jednom od sljedeća dva metoda: metodom računa ili "pro forma" metodom, ili metodom stvarnog prebacivanja deviza na devizne račune NBJ. Metod računa je daleko češće korišten, jer je omogućavao komercijalnim bankama da prebace valutni rizik na NBJ bez plaćanja naknada stranim bankama (vidjeti *Kovačić i drugi protiv Slovenije* [GC], br. 44574/98, 45133/98 i 48316/99, tačka 36., 3.10.2008; vidjeti također odluku AP 164/04 Ustavnog suda BiH od 1.4.2006., tačka 53.). Prema internom izvještaju NBJ iz septembra 1988. godine ¹⁰, do 30.6.1988. oko 9 milijardi američkih dolara bilo je redeponirano kod NBJ, od čega je samo oko 1,4 milijarde dolara (odnosno, nešto malo više od 15%) bilo fizički prebačeno na brojne strane račune NBJ. Kako izgleda, sredstva sa stranih računa NBJ nedavno su podijeljena među državama sljednicama (vidjeti tačku 65. u tekstu).

1. Bosna i Hercegovina

24. Bosna i Hercegovina je 1992. godine preuzela zakonske garancije za "staru" deviznu štednju od SFRJ (vidjeti član 6. akta o primjeni zakona SFRJ iz 1992. ¹⁴). Iako relevantne zakonske odredbe nisu bile jasne u tom smislu, Narodna banka Bosne i Hercegovine smatrala je da ove garancije obuhvataju samo "staru" deviznu štednju u domaćim bankama (vidjeti njen izvještaj 63/94, od 8.8.1994. ¹⁵).

29. Kao što je navedeno u tački 21. u tekstu, Ljubljanska banka Sarajevo je 1990. godine postala podružnica Ljubljanske banke Ljubljana, bez svojstva pravnog lica, a Ljubljanska banka Ljubljana preuzela je njena prava, imovinu i obaveze. Prema registru poslovnih subjekata, sarajevska podružnica djelovala je u ime i za račun matične banke. Krajem 1991. godine iznos deviznih štednih uloga u sarajevskoj podružnici bio je oko 250.000.000 DEM, ali se u trezoru sarajevske podružnice nalazilo manje od 350.000 DEM (kretanje deviza između Sarajeva i Ljubljane opisano je u tački 18. u tekstu).

38. Tuzlanska podružnica Investbanke je sve vrijeme imala status podružnice bez svojstva pravnog lica. Iznos sredstava "stare" devizne štednje u toj podružnici na dan 31.12.1991. bio je približno 67 miliona američkih dolara (oko 100 miliona DEM). Podružnica je zatvorena 1.6.1992. i nikada nije nastavila s poslovanjem. Nije jasno što se desilo s njenim sredstvima.

42. Vlada Hrvatske izjavila je da je isplatila "staru" deviznu štednju u domaćim bankama i njihovim stranim podružnicama, bez obzira na državljanstvo zainteresiranih deponenata. Doista, jasno je da su izvršili isplatu takvih štednih uloga državljanima Bosne i Hercegovine u bosanskohercegovačkim podružnicama hrvatskih banaka. Međutim, Vlada Slovenije dostavila je odluke Vrhovnog suda Hrvatske (Rev 3015/1993-2 iz 1994., Rev 3172/1995-2 iz 1996. i Rev 1747 /1995-2 iz 1996.) u kojima se navodi da izraz upotrijebljen u tom zakonu (građanin) znači hrvatski građanin (vidjeti i uporediti Kovačić i drugi, citiran gore, tačka 77.).

43. Hrvatska je svojim državljanima omogućila da prebace svoju "staru" deviznu štednju iz zagrebačke podružnice Ljubljanske banke Ljubljana u hrvatske banke na zahtjev zainteresiranih deponenata (vidjeti član 14. Zakona o pretvaranju deviznih depozita građana u javni dug Republike Hrvatske iz 1993. ²² i relevantne podzakonske akte ²³). Izgleda da je oko dvije trećine svih klijenata te podružnice iskoristilo ovu mogućnost. U martu 2013. godine Hrvatska i Slovenija potpisale su memorandum o razumijevanju kojim pozivaju na dalje pregovore o sukcesiji u vezi s tom prebačenom štednjom. Što se tiče preostalih klijenata koji nisu prebacili svoju štednju iz zagrebačke podružnice Ljubljanske banke Ljubljana u hrvatske banke, čija je "stara" devizna štednja navodno iznosila oko 300 miliona DEM, neki od njih su pokrenuli građanski postupak pred hrvatskim sudovima, a njih šezdeset i troje došlo je do svoje "stare" devizne štednje kroz prinudnu prodaju imovine te podružnice smještene u Hrvatskoj (odluke Općinskog suda u Osijeku od 8.4.2005. i 15.6.2010. ²⁴; vidjeti također *Kovačić i drugi*, citirana gore, tač. 122.-33.). Neki drugi klijenti pokrenuli su građanske postupke pred slovenskim sudovima (vidjeti tačku 38. u tekstu). Prema službenim dokumentima koje je dostavila hrvatska vlada, Ljubljanska banka Ljubljana i njena zagrebačka podružnica više nemaju imovinu u Hrvatskoj.

44. Nakon raspada SFRJ, "stara" devizna štednja u domaćim bankama ostala je zamrznuta. Međutim, podizanje sredstava bilo je dopušteno u izuzetnim slučajevima iz humanitarnih razloga, bez obzira na državljanstvo zainteresiranog deponenta (vidjeti relevantne podzakonske akte ²⁵). U najmanje jednom slučaju srbijanski sud donio je odluku da su banke sa sjedištem u Srbiji odgovorne za "staru" deviznu štednju u njihovim podružnicama u Bosni i Hercegovini (vidjeti *Šekerović protiv Srbije* (odl.), br. 32472/03, 4.1.2007.).

47. Prema sudskom registru preduzeća, Investbanka je u državnom vlasništvu. Ona je pod kontrolom Agencije za osiguranje depozita Srbije. Kao pravno lice u državnom vlasništvu, morala je otpisati potraživanja u velikim iznosima protiv preduzeća u državnom i društvenom vlasništvu kako bi se omogućila njihova privatizacija prema Zakonu o privatizaciji iz 2001. godine ²⁸. Nadležni sud je u januaru 2002. godine naredio pokretanje stečajnog postupka nad Investbankom. Stečajni postupak je još uvijek u toku. Stotine štediša u bosanskohercegovačkim podružnicama Investbanke bezuspješno je zahtijevalo povrat sredstava u kontekstu stečajnog postupka. Njih 20 je zatim pokrenulo građanski postupak protiv Investbanke, ali bez uspjeha.

48. Slovenija je 1991. godine od SFRJ preuzela zakonske garancije za "staru" deviznu štednju u domaćim podružnicama svih banaka (uključujući Investbanku i druge strane banke), bez obzira na državljanstvo zainteresiranih deponenata (vidjeti član 19. stav 3. Ustavnog zakona za provođenje Osnovne ustavne povelje o suverenitetu i nezavisnosti Republike Slovenije iz 1991. godine - Ustavni zakon iz 1991. ²⁹), i pretvorila obaveze banke prema deponentima u javni dug (vidjeti Zakon o staroj deviznoj štednji iz 1993. ³⁰). Slovenija se tako obavezala da će isplatiti prvobitne depozite i pripadajuću kamatu do 31.12.1990. po prvobitnoj stopi, kao i kamatu od 1.1.1991. do 31.12.1992. po godišnjoj stopi od 6% (član 2. Zakona o staroj deviznoj štednji iz 1993.). Nakon tog perioda, kamatna stopa zavisila je od toga da li je deponent odabrao isplatu u obveznicama vlade ili u gotovini. Deponenti su imali pravo ili da dobiju obveznice vlade koje su trebale biti amortizirane do 2003. godine u 20 isplata u dvije godine s kamatom po godišnjoj stopi od 5%, ili gotovinu od banaka u kojima su imali svoj novac, zajedno s kamatom po tržišnoj stopi plus 0,25% u 10 isplata u dvije godine. U ovom drugom slučaju bankama su trebale biti emitirane obveznice vlade. Neki deponenti odabrali su obveznice jer su ih mogli koristiti za otkup stanova i preduzeća u državnom vlasništvu, te za plaćanje poreza i penzijskih doprinosa.

49. Nedugo nakon proglašenja svoje nezavisnosti Slovenija je nacionalizirala, a potom 1994. godine,

izmjenom Ustavnog zakona iz 1991. godine, restrukturirala Ljubljansku banku Ljubljana. Veći dio njene imovine i obaveza prebačeno je na novu banku – Novu ljubljansku banku (vidjeti član 22.(b) tog zakona, citiran u tački 54. u tekstu). Stara banka zadržala je odgovornost za "staru" deviznu štednju u svim svojim podružnicama u ostalim državama sljednicama i s njom povezana potraživanja prema NBJ (ibid.). Na osnovu tog zakona, domaći sudovi donijeli su niz odluka kojima se naređuje staroj Ljubljanskoj banci da isplati "staru" deviznu štednju klijentima njene podružnice u Sarajevu; istovremeno, domaći sudovi smatrali su da sama država Slovenija nema obaveza u tom pogledu (vidjeti presude Vrhovnog suda II Ips 415/95, od 27.2.1997.; II Ips 613/96, od 1.4.1998.; i II Ips 490/97, od 21.1.1999.). U početku je starom Ljubljanskom bankom upravljala Agencija za sanaciju banaka. Sada je ona pod upravom slovenske vladine agencije – Fonda za sukcesiju.

53. Kao što je navedeno u tački 22., određena ograničenja u pogledu podizanja devizne štednje postojala su i prije raspada SFRJ. Naprimjer, član 17.(c) odluke NBJ iz januara 1991. godine ³⁵, koju je u aprilu 1992. godine Ustavni sud SFRJ proglasio neustavnom, glasi:

"S obzirom na nedostatak volje nekih drugih država nastalih na teritoriji bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (u daljnjem tekstu: bivša SFRJ) i banaka sa sjedištem u tim državama;

"Ljubljanska banka d.d. Ljubljana i Kreditna banka Maribor d.d. Maribor ustupit će svoje poslovanje i imovinu novim bankama osnovanim prema odredbama ovog Ustavnog zakona.

(v) potraživanja koja se na to odnose.

"Radi namirenja potraživanja i ispunjenja obaveza Republike Slovenije i fizičkih i pravnih lica na teritoriji Republike Slovenije u okviru procesa diobe prava, imovine i obaveza SFRJ, ovim se osniva Fond Republike Slovenije za sukcesiju sa zadatkom utvrđivanja prava i obaveza u procesu sukcesije (u daljnjem tekstu: Fond)".

"Ako je u toku građanski ili izvršni postupak protiv lica koja imaju svoje sjedište ili prebivalište [na teritoriji] Republike Slovenije, a tužilac ili vjerovnik ima sjedište ili prebivalište u... jednoj od republika bivše SFRJ.... a potraživanje je stekao pravnim poslom ili pravosnažnom sudskom odlukom, sud će po službenoj dužnosti prekinuti građanski postupak ili izvršenje."

"Državljeni bivših republika SFRJ, koje nisu u sastavu Savezne Republike Jugoslavije, a koji su deviznu štednju iz člana 2. Zakona položili kod ovlaštenih banaka sa sjedištem na teritoriji Srbije i Crne Gore ³⁶, kao i državljani Srbije i Crne Gore koji su tu štednju položili kod filijala banaka iz tog člana koje su se nalazile na teritoriji bivših republika SFRJ do momenta otcjepljenja tih republika - svoja potraživanja po osnovu devizne štednje građana ostvaruju na način koji se ugovori s državama sukcesorima SFRJ."

"Danom stupanja na snagu ovog zakona obustavljaju se sudski postupci za naplatu devizne štednje obuhvaćene ovim zakonom, uključujući i izvršne postupke."

59. Pitanje sukcesije država uređeno je, bar jednim dijelom, pravilima općeg međunarodnog prava sadržanim u Bečkoj konvenciji o sukcesiji država u pogledu međunarodnih ugovora iz 1978. te, u određenoj mjeri, u Bečkoj konvenciji o sukcesiji država u pogledu državne imovine, arhiva i dugova iz 1983. godine ³⁷. Iako ovaj drugi međunarodni ugovor još uvijek nije na snazi i do sada su samo tri tužene države njegove ugovorne strane (Hrvatska, Slovenija i Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija), prema utvrđenom principu međunarodnog prava, čak i ako država nije ratificirala neki međunarodni ugovor,

može je obavezivati njegova pojedinačna odredba ako ta odredba odražava pravila međunarodnog običajnog prava, bilo njenom kodifikacijom ili formuliranjem novog pravila običajnog prava (vidjeti *Cudak protiv Litvanije* [GC], br. 15869/02, tačka 66., ESLJP 2010., i presuda Međunarodnog suda pravde u predmetu *North Sea Continental Shelf Cases*, Presuda od 20.2.1969., tačka 71., ICJ Izvještaji 1969.).

"1. Državna zaduženja države prethodnice koja su nastala u korist cijele države (državni dugovi) podliježu pravilima sadržanim u članu 22. i narednim članovima ove rezolucije.

"1. Dugovi lokalnih javnih institucija (općina, regiona, federalnih entiteta, uprava, javnih komunalnih preduzeća i drugih područnih i lokalnih institucija) prelaze na državu sljednicu na čijoj teritoriji se ta javna institucija nalazi.

6. Država prethodnica i država ili države sljednice mogu sporazumno drugačije urediti prijenos lokalnih dugova. Za poravnanja koja uključuju privatni dug, privatni vjerovnici učestvuju u pripremi i zaključivanju takvog sporazuma."

"1. Sukcesija države nema uticaja na prava i obaveze privatnih vjerovnika i dužnika.

"Države sljednice će, u mjeri u kojoj je to moguće, poštovati prava privatnih lica stečena u pravnom poretku države prethodnice."

61. Ovaj ugovor rezultat je gotovo desetogodišnjih pregovora koji su vođeni pod pokroviteljstvom Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji i visokog predstavnika (međunarodnog administratora imenovanog prema Aneksu 10. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini). Potpisan je 29.6.2001., a stupio je na snagu između Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije i Crne Gore (čija je sljednica postala Srbija), Slovenije i Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije dana 2.6.2004.

"Ostale finansijske obaveze [SFRJ] uključuju:

"Garancije SFRJ ili njene NBJ za štednju položenu u nekoj poslovnoj banci ili u nekoj od njenih ispostava u bilo kojoj od država sljednica prije datuma proglašenja njene nezavisnosti bit će predmet pregovora bez odgađanja, s tim da se pritom posebno uzme u obzir potreba zaštite devizne štednje pojedinaca. Ti pregovori bit će održani pod pokroviteljstvom Banke za međunarodna poravnanja."

"(1) Razlike koje mogu proizaći iz tumačenja i primjene ovog ugovora rješavat će se, u prvom redu, raspravom među zainteresiranim državama.

"Ovaj ugovor države sljednice moraju provoditi u dobroj vjeri u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda i u skladu s međunarodnim pravom."

68. Obaveza koja proizilazi iz *pactum de negotiando*, vođenja pregovora s ciljem sklapanja ugovora, mora biti ispunjena u dobroj vjeri i u skladu s osnovnim principom *pacta sunt servanda*. Odluka Arbitražnog suda za Sporazum o njemačkim vanjskim dugovima u predmetu *Grčka protiv Savezne Republike Njemačke*, od 26.1.1972., u tom pogledu (tač. 62.-65.) glasi:

70. Landsbanki, islandska banka u privatnom vlasništvu, imala je svoje podružnice u Holandiji i Ujedinjenom Kraljevstvu koje su omogućavale otvaranje štednih računa preko interneta pod zaštićenim imenom Icesave. Ovi depoziti bili su pokriveni sistemom garancija sigurnosti depozita Islanda, te

Holandije, odnosno Ujedinjenog Kraljevstva.

74. Aplikanti navode da nemogućnost da podignu svoju "staru" deviznu štednju sa svojih računa u podružnicama jedne slovenske banke u Bosni i Hercegovini, u slučaju prvih dvoje aplikanata, i jedne srbijanske banke, u slučaju trećeg aplikanta, predstavlja povredu člana 1. Protokola br. 1 samog po sebi i u vezi s članom 14. Konvencije od strane svih tuženih država. Oni također navode povredu člana 13. Konvencije.

75. Vlade su pozvale Veliko vijeće da preispita odluku Vijeća od 17.10. 2011. kojom je aplikacija proglašena dopuštenom. Svaka od tuženih država tvrdila je da zahtjevi aplikanata nisu u njihovoj nadležnosti (član 1. Konvencije), nego u nadležnosti drugih tuženih vlada. Vlade Srbije i Slovenije tvrdile su dalje da se zahtjevi aplikanata ne odnose na imovinu u smislu člana 1. Protokola br. 1, te da su stoga njihove aplikacije nedopuštene *ratione materiae* u odnosu na Konvenciju. Sve vlade pozvale su se na potpuno isti osnov kao i u postupku pred Vijećem (vidjeti tač. 49.-50. Odluke o dopuštenosti).

82 Član 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju glasi:

83. Vijeće je utvrdilo da je pitanje "stare" devizne štednje u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana i tuzlanskoj podružnici Investbanke pitanje sukcesije (vidjeti odluku o dopuštenosti u ovom predmetu). Nadalje, naglasivši da nije zadatak Suda da umjesto tuženih država riješi ovo pitanje, Sud je smatrao da bi ipak mogao ispitati da li je nemogućnost da aplikanti koriste svoju ušteđevinu više od 20 godina, upravo zbog propusta tuženih država da ga riješe, predstavljala povredu člana 1. Protokola br. 1 koju je počinila bilo koja od tih država. Vijeće je utvrdilo da je to slučaj kada je riječ o Sloveniji (u odnosu na gđu Ališić i gosp. Sadžaka) i o Srbiji (u odnosu na gosp. Šahdanovića) s obzirom na niz faktora, poput: vlasništva nad bankama, zakonodavnih i drugih mjera preduzetih u pogledu imovine banaka, statusa podružnica koji je doveden u pitanje nakon raspada SFRJ, prebacivanja sredstava tih podružnica u matične banke, neuspjeha pregovora vođenih pod pokroviteljstvom Banke za međunarodna poravnanja iz 2002. godine, te nepostojanja bilo kakvih konstruktivnih pregovora o ovom pitanju nakon toga (vidjeti tač. 66.-74. presude Vijeća). Dalje je zaključeno da nijedna druga tužena država nije prekršila taj član.

1. Aplikanti

85. Vlada Bosne i Hercegovine ustvrdila je da je pitanje "stare" devizne štednje aplikanata pitanje građanskopravne prirode. Aplikanti i banke o kojima je riječ ušli su građanskopravni ugovor prema kojem su aplikanti imali pravo povući svoje ušteđevine u svako doba, bilo iz neke od podružnica, ili direktno iz sjedišta (prema jugoslavenskom građanskom pravu, banke su bile odgovorne za dugove njihovih podružnica). Istina, za sve devizne depozite garantirala je SFRJ, ali se ta garancija nikada nije aktivirala budući da su banke o kojima je riječ ostale solventne do raspada SFRJ. Odgovornost, dakle, nije prebačena s banaka na SFRJ. Prema tome, pitanje štednih uloga aplikanata nije pitanje sukcesije. Po njenom mišljenju, vlade Slovenije i Srbije treba smatrati odgovornima za dug Ljubljanske banke Ljubljana, odnosno Investbanke, budući da su one bile odgovorne zbog nemogućnosti tih banaka da servisiraju svoje dugove. Naime, slovenska vlada je na osnovu zakona prenijela veći dio imovine Ljubljanske banke Ljubljana na novu banku (vidjeti tačku 49. u tekstu); Vlada Srbije otpisala je dugove preduzeća u državnom vlasništvu kod Investbanke kako bi ih mogla privatizirati i tako steći milionsku dobit.

87. Vlada Hrvatske tvrdila je da se Slovenija i Srbija trebaju smatrati odgovornima iz razloga koje je iznijela bosanskohercegovačka vlada (tač. 85.-86. u tekstu). Ona je dodala da restrukturiranje Ljubljanske banke Ljubljana nije bilo potrebno kako bi se spriječio finansijski kolaps te banke, kako je tvrdila Vlada Slovenije,

nego je njegov cilj bio da se ta banka zaštiti od odgovornosti prema štedišama iz njenih podružnica koje su se nalazile izvan Slovenije. U vezi s tim, hrvatska vlada dostavila je kopiju izvještaja koji je izdala agencija Moody's 1997. godine, iz kojeg se vidi da imovina Nove ljubljanske banke, koja je osnovana sredstvima Ljubljanske banke Ljubljana samo nekoliko godina ranije (vidjeti tačku 49. u tekstu), iznosi oko 3,7 milijardi američkih dolara.

89. Vlada Srbije tvrdila je da je, prema međunarodnim pravilima sukcesije država, te prema Ugovoru o pitanjima sukcesije, imala obavezu samo pregovarati u dobroj vjeri o pitanju "stare" devizne štednje u podružnicama Investbanke izvan Srbije. Prema tome, Sud bi trebalo da ograniči svoju analizu na pitanje da li su takvi pregovori vođeni, umjesto da razmatra suštinsko pitanje o tome koja država treba isplatiti štednju aplikantata. Ako se Sud ipak odluči baviti tim pitanjem, Vlada Srbije tvrdila je da bi se u predmetnom slučaju Bosna i Hercegovina trebala smatrati odgovornom. Ona se pozvala na različite osnove, posebno na princip teritorijalnosti i mjere koje je ta država preduzela u pogledu "stare" devizne štednje (vidjeti tač. 24.-28. u tekstu). Ona je također tvrdila da je Bosna i Hercegovina imala najviše koristi od "stare" devizne štednje u tuzlanskoj podružnici Investbanke. Kao primjer podnijela je kopiju ugovora o zajmu između tuzlanske podružnice Investbanke s jedne strane, i jednog bosanskohercegovačkog preduzeća, podružnice jednog srbijanskog preduzeća u Bosni i Hercegovini i rezidenta Bosne i Hercegovine, s druge strane.

92. Slovenska vlada tvrdila je da je pitanje "stare" devizne štednje aplikantata u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana i tuzlanskoj podružnici Investbanke pitanje sukcesije. Ova vlada se u tom pogledu pozvala, između ostalog, na Ugovor o pitanjima sukcesije (vidjeti tač. 62.-63. u tekstu) i Memorandum o razumijevanju između Hrvatske i Slovenije iz 2013. godine (vidjeti tačku 43. u tekstu). Po njenom mišljenju, Sud bi, dakle, trebao ograničiti svoju analizu na pitanje da li su pregovori o tom pitanju vođeni u dobroj vjeri, umjesto da razmatra suštinsko pitanje o tome koja država treba isplatiti štednju aplikantata. Ako se Sud ipak odluči baviti tim pitanjem, oni su ustvrdili da bi se u predmetnom slučaju, na osnovu principa teritorijalnosti, Bosna i Hercegovina trebala smatrati odgovornom za "staru" deviznu štednju u predmetnim podružnicama. Dodatni razlog za to je činjenica da Bosna i Hercegovina do 2004. godine nije izričito isključila svoju odgovornost za tu štednju (vidjeti tač. 24.-28. u tekstu).

96. Makedonska vlada, kao i vlade Bosne i Hercegovine i Hrvatske, tvrdila je da je pitanje devizne štednje aplikantata pitanje građanskopravne prirode. Po njenom mišljenju, budući da ne postoji nikakva veza između aplikanta i makedonskih vlasti, jasno je da makedonska vlada nije prekršila Konvenciju.

1. Primjenjivost člana 1. Protokola br. 1

98. Kako je Sud naveo u brojnim prilikama, član 1. Protokola br. 1 sadrži tri pravila: prvo pravilo, navedeno u prvoj rečenici prvog stava, opće je prirode i izražava princip mirnog uživanja imovine; drugo pravilo, sadržano u drugoj rečenici prvog stava, odnosi se na oduzimanje imovine i i postavlja uslove za to; treće pravilo, navedeno u drugom stavu, prepoznaje da države imaju pravo, između ostalog, regulirati korištenje imovine u skladu s općim interesom. Drugo i treće pravilo odnose se na posebne slučajeve uplitanja u pravo na mirno uživanje imovine i moraju se tumačiti u svjetlu općih principa utvrđenih u prvom pravilu (vidjeti, između ostalih izvora, *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, 23.9.1982., tačka 61., Serija A br. 52; *Iatridis protiv Grčke* [GC], br. 31107/96, tačka 55., ESLJP 1999-II; *Immobiliare Saffi protiv Italije* [GC], br. 22774/93, tačka 44., ESLJP 1999-V; *Broniowski protiv Poljske* [GC], br. 31443/96, tačka 134., ESLJP 2004-V; i *Vistiņš i Perepjolkins protiv Latvije* [GC], br. 71243/01, tačka 93., 25.10.2012.).

100. Glavni cilj člana 1. Protokola br. 1 je zaštita osobe od neopravdanog uplitanja države u mirno uživanje

njene imovine. Međutim, na osnovu člana 1. Konvencije, svaka država ugovornica "osigurat će svakome ko je u njenoj nadležnosti prava i slobode utvrđene Konvencijom". Obavljanje ove opće dužnosti može za sobom povlačiti pozitivne obaveze koje su svojstvene osiguranju efektivnog ostvarivanja prava koja se garantiraju Konvencijom. U kontekstu člana 1. Protokola br. 1, te pozitivne obaveze mogu zahtijevati od države preduzimanje mjera potrebnih za zaštitu prava na imovinu (vidjeti *Broniowski*, citiran gore, tačka 143., s daljim referencama, i *Likvidējamā p/s Selga i Vasiļevska protiv Latvije* (odl.), br. 17126/02 i 24991/02, tač. 94.-113., 1. 10. 2013.).

103. Prvi i najvažniji zahtjev člana 1. Protokola br. 1 je zakonitost. Druga rečenica prvog stava dozvoljava lišavanje imovine "u skladu sa uslovima propisanim zakonom", a drugi stav priznaje da države imaju pravo regulirati korištenje imovine primjenom "zakona". Nadalje, vladavina zakona, kao jedno od osnovnih principa demokratskog društva, sadržana je u svim članovima Konvencije. Princip zakonitosti također pretpostavlja da pozitivne odredbe domaćeg zakona moraju biti u dovoljnoj mjeri dostupne, precizne i predvidive u njihovoj primjeni (ibid., tačka 147., uz druge izvore).

105. Svako uplitanje u uživanje nekog prava iz Konvencije mora slijediti legitiman cilj. Slično tome, u predmetima u kojima postoji pozitivna obaveza države mora postojati legitimno opravdanje za nedjelovanje države. I sam princip "pravične ravnoteže" koji je sadržan u članu 1. Protokola br. 1 pretpostavlja postojanje općeg interesa zajednice. Nadalje, potrebno je ponoviti da razna pravila koja su ugrađena u član 1. Protokola br. 1 nisu jasno razgraničena u tolikoj mjeri da bi bila nepovezana, te da se drugo i treće pravilo odnose samo na određene slučajeve uplitanja u pravo na mirno uživanje imovine. Jedan od učinaka ovoga jeste da postojanje javnog interesa koje se zahtijeva u drugoj rečenici, ili opći interes koji se pominje u drugom stavu, proizilaze iz principa utvrđenog u prvoj rečenici, tako da uplitanje u ostvarivanje prava na mirno uživanje imovine u značenju prve rečenice člana 1. Protokola br. 1 mora također slijediti cilj koji je u javnom interesu (vidjeti *Beyeler*, citiran gore, tačka 111.).

(i) Opći principi

126. Član 13. Konvencije glasi:

127. Nakon što je analiziralo niz pravnih sredstava, Vijeće je zaključilo da aplikanti nisu imali na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo za svoje žalbe. Vijeće je stoga odbilo prigovore vlada da aplikanti nisu iscrpili domaća pravna sredstva. Nadalje, budući da je utvrdilo da je Slovenija odgovorna za "staru" deviznu štednju u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana, a Srbija za "staru" deviznu štednju u tuzlanskoj podružnici Investbanke, Vijeće je smatralo da je Slovenija povrijedila član 13. u odnosu na gđu Ališić i gosp. Sadžaka, te da je Srbija povrijedila taj član u odnosu na gosp. Šahdanovića, a da nije nijedna druga tužena država nije prekršila taj član (vidjeti tač. 83.-90. presude Vijeća).

1. Aplikanti

131. Sud je mnogo puta utvrdio da član 13. garantira dostupnost pravnog sredstva na domaćem nivou za provođenje suštine prava iz Konvencije, ma u kojem obliku ona bila osigurana u domaćem pravnom poretku. Stoga član 13. djeluje tako da on zahtijeva postojanje domaćeg pravnog sredstva kojim će se rješavati suština "osnovane žalbe" prema Konvenciji i pružiti odgovarajuća naknada. Mada se obim obaveza država ugovornica prema članu 13. razlikuje zavisno od prirode žalbe aplikanta, pravno sredstvo koje zahtijeva član 13. mora biti djelotvorno u praksi kao i u zakonu. "Djelotvornost pravnog sredstva" u smislu člana 13. ne zavisi od izvjesnosti povoljnog ishoda za aplikanta. Isto tako, "državni organ" naveden u toj odredbi ne mora nužno biti pravosudni organ; ali ako on to nije, njegova ovlaštenja i garancije koje

on pruža relevantne su za utvrđivanje djelotvornosti pravnog sredstva pred tim organom. Također, čak i ako jedno pravno sredstvo samo po sebi u potpunosti ne zadovoljava zahtjeve iz člana 13., ukupna raspoloživa pravna sredstva koja su osigurana prema domaćem zakonu mogu zadovoljiti te zahtjeve (vidjeti predmet Kudła protiv Poljske [GC], br. 30210/96, tačka 157., ESLJP 2000 XI).

137. Član 14. Konvencije glasi:

139. Relevantni dio člana 46. Konvencije glasi:

140. Vijeće je primijenilo postupak pilot-presude u ovom predmetu i ukazalo na određene opće mjere (vidjeti tač. 98.-101. presude Vijeća).

141. Samo su vlade Srbije i Slovenije stavile prigovor na primjenu postupka pilot-presude u ovom predmetu, posebno stoga jer ne bi mogle provjeriti saldo na računima "stare" devizne štednje u podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke koje se nalaze u drugim tuženim državama bez pomoći tih država. Vlade Bosne i Hercegovine i Hrvatske tvrdile su da vlade Srbije i Slovenije raspolažu svim potrebnim podacima.

1. Opći principi

151. Član 41. Konvencije glasi:

152. Aplikanti su zahtijevali isplatu svoje "stare" devizne štednje s kamatom na ime materijalne štete. Sud je to već osigurao u tački 146. u tekstu.

156. Aplikanti također potražuju 27.351 euro na ime troškova i izdataka koje su imali pred Sudom.

159. Sud smatra primjerenim da se stopa zatezne kamate zasniva na najnižoj kamatnoj stopi na kredite Evropske centralne banke, uvećanoj za tri postotna boda.

Dean Spielmann, *predsjednik*,

POSTUPAK

2. Aplikanti su naveli da nisu mogli podići svoju "staru" deviznu štednju sa svojih računa u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana i u tuzlanskoj podružnici Investbanke nakon raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Oni su se pozvali na čl. 13. i 14. Konvencije i član 1. Protokola br.1 uz Konvenciju.

10. Prije raspada Socijalističke federativne republike Jugoslavije (u daljnjem tekstu: SFRJ), gđa Ališić i gosp. Sadžak položili su devizna sredstva u Ljubljansku banku Sarajevo ¹. Godine 1990., u kontekstu ekonomskih reformi iz 1989./90. (vidjeti tačku 21.u tekstu), Ljubljanska banka Sarajevo postala je podružnica slovenske Ljubljanske banke Ljubljana. Također, prije raspada SFRJ, treći aplikant gosp. Šahdanović položio je svoja devizna sredstva u tuzlansku podružnicu srbijanske Investbanke u Bosni i Hercegovini. Prema materijalnim dokazima u posjedu Suda, dana 31.12.1991. salda na računima gđe Ališić i gosp. Sadžaka u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana iznosila su 4.715 njemačkih maraka (DEM), odnosno 129.874 DEM;

dana 3.1.2002. saldo na računima gosp. Šahdanovića u tuzlanskoj podružnici Investbanke iznosio je 63.880 DEM, 4 austrijska šilinga i 73 američka dolara (USD).

13. U SFRJ je postojalo i devet *narodnih* banaka: Narodna banka Jugoslavije (NBJ), te narodna banka u svakoj od šest republika i dvije autonomne pokrajine.

15. Državna garancija trebala se aktivirati u slučaju stečaja ili "očite nesolventnosti" banke na zahtjev te banke (vidjeti član 18. Zakona o sanaciji, stečaju i likvidaciji banaka i drugih finansijskih organizacija iz 1989. ⁶ i relevantne podzakonske akte ⁷). Nijedna od banaka koje se razmatraju u ovom predmetu nije podnijela takav zahtjev.

18. Što se tiče Ljubljanske banke Sarajevo ¹¹ kod koje je prvo dvoje aplikanta imalo račune, sistem redeponiranja funkcionirao je na sljedeći način. Prema nizu sporazuma (između Ljubljanske banke Sarajevo, Ljubljanske banke Ljubljana, Narodne banke Bosne i Hercegovine i Narodne banke Slovenije), Ljubljanska banka Sarajevo morala je razliku između položenih i podignutih deviza svakog mjeseca prebacivati u Narodnu banku Slovenije za račun Ljubljanske banke Ljubljana. Dio ovih sredstava prebačen je nazad u Ljubljansku banku Sarajevo na zahtjev te banke, a radi zadovoljenja potreba likvidnosti (u periodu kada je više deviza podizano nego što je ulagano). Doista, u periodu od 1984. do 1991. godine 244.665.082 DEM prebačeno je u Ljubljanu, a 41.469.528 DEM (odnosno manje od 17%) vraćeno je nazad u Sarajevo. Sredstva koja nisu vraćena u Sarajevo redeponirana su kod NBJ prema jednom od dva metoda opisana u tački 17.: metodom računa, odnosno "pro forma" metodom (u tom slučaju nema dokaza da su sredstva zaista otišla iz Ljubljane), ili metodom stvarnog prebacivanja deviza na račune NBJ u inozemstvu. Bez obzira na metod redeponiranja, sva tako prebačena devizna sredstva evidentirana su kao potraživanje Ljubljanske banke Sarajevo od NBJ.

25. Mada je tokom rata sva "stara" devizna štednja bila i dalje zamrznuta, podizanje štednih uloga bilo je dopušteno samo izuzetno, iz humanitarnih razloga i u nekim posebnim slučajevima (vidjeti relevantne podzakonske akte ¹⁶).

30. Nova banka, istog imena kao i prethodnica sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana - Ljubljanska banka Sarajevo - osnovana je 1993. godine prema zakonu Bosne i Hercegovine. Ona je unilateralno preuzela odgovornost za "staru deviznu štednju" u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana koja je bila slovenska banka.

39. Nadležni sud u Srbiji je 2002. godine pokrenuo stečajni postupak nad Investbankom. Srbijanske vlasti su zatim prodale prostorije podružnica Investbanke u FBiH (podružnice u Republici Srpskoj prodate su 1999. godine). Naprimjer, za prostorije u Džafer Mahali u Tuzli srbijanske vlasti dobile su 2.140.650 eura. Kako izgleda, stečajni postupak nad Investbankom još uvijek je u toku.

3. Srbija

45. Srbija je 1998., a zatim ponovo 2002. godine, pristala na isplatu, dijelom u gotovini, a dijelom u obveznicama Vlade, "stare" devizne štednje u domaćim podružnicama domaćih banaka svojim državljanima i državljanima svih država osim država sljednica SFRJ, zajedno sa "starom" deviznom štednjom u stranim podružnicama domaćih banaka (poput tuzlanske podružnice Investbanke) državljanima svih država osim država sljednica SFRJ. Ove obveznice Vlade trebale su se amortizirati do 2016. godine u 12 godišnjih isplata uz godišnju kamatu od 2% (član 4. Zakona o staroj deviznoj štednji iz 2002. godine ²⁶). U pogledu iznosa za otplatu, Srbija se obavezala da će isplatiti prvobitne depozite

zajedno s kamatom akumuliranom do 31.12.1997. po prvobitnoj stopi, te kamatu nakon tog datuma po godišnjoj stopi od 2% (član 2. istog zakona).

4. Slovenija

50. Svi postupci koji su se odnosili na "staru" deviznu štednju u podružnicama stare Ljubljanske banke u ostalim državama sljednicama (osim trećestepenog postupka pred Vrhovnim sudom) obustavljeni su 1997. godine do ishoda pregovora o sukcesiji (vidjeti Zakon o Fondu za sukcesiju Republike Slovenije iz 1993. godine ³¹, sa izmjenama i dopunama iz 1997. godine, te Zakon o Fondu za sukcesiju i visokom predstavniku za sukcesiju Republike Slovenije iz 2006. ³²). U decembru 2009. godine Ustavni sud Slovenije je, po žalbi dvoje hrvatskih štediša, tu mjeru proglasio neustavnom ³³.

"Ovlaštene banke izvršavat će naloge za isplatu domaćim državljanima deviza položenih na njihovim deviznim računima ... nakon što od tih osoba prethodno dobiju obavještenje o namjeri korištenja deviza, i to kako slijedi:

budući da je zbog stvarnih i pravnih razloga proizašlih iz rata na dijelu teritorije bivše Jugoslavije, međunarodnih sankcija nametnutih tzv. SRJ (Srbija i Crna Gora) i sloma finansijskih i privrednih sistema u nekim državama nastalim na teritoriji bivše SFRJ zbog finansiranja agresorskog rata na dijelu teritorije bivše SFRJ trenutno nemoguće postići sporazum o pravnoj sukcesiji i preuzimanju obaveza i potraživanja bivše Jugoslavije i pravnih subjekata na njenom području, a to ozbiljno ugrožava i njegovu neposrednu budućnost;

Unatoč odredbama navedenim u prethodnom stavu, Ljubljanska banka d.d. i Kreditna banka Maribor d.d. Maribor zadržat će:

Ljubljanska banka d.d. Ljubljana zadržat će svoje odnose s postojećim podružnicama i ovisnim društvima Ljubljanske banke d.d. sa sjedištem u drugim republikama na teritoriji bivše SFRJ, te će zadržati odgovarajući dio potraživanja od Narodne banke Jugoslavije u odnosu na devizne štedne račune."

56. Relevantni dio Zakona o staroj deviznoj štednji Srbije iz 2002. godine glasi:

57. Član 2. Zakona o staroj deviznoj štednji Bosne i Hercegovine iz 2006. godine glasi:

60. Obaveza pregovaranja u dobroj vjeri s ciljem postizanja sporazuma predstavlja osnovni princip za rješavanje raznih aspekata sukcesije (vidjeti Mišljenje br. 9 Arbitražne komisije međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji ³⁸ i član 6. Rezolucije o sukcesiji država u pitanjima imovine i dugova iz 2001. godine Instituta za međunarodno pravo – Rezolucija iz 2001.). Ako se ne uspije postići sporazum, princip teritorijalnosti je od vitalnog značaja kada je riječ o sukcesiji u pogledu državne imovine (član 18. Bečke konvencije iz 1983. i član 16. Rezolucije iz 2001.). Princip koji se primjenjuje u odnosu na državne dugove je "princip pravičnog razmjera". Odredba Bečke konvencije iz 1983. godine koja je relevantna jeste član 41. koji glasi:

2. Dugovi javnih institucija i preduzeća u državnom vlasništvu koja djeluju na državnom nivou podliježu istim pravilima, bez obzira na mjesto njihovog registriranog sjedišta."

Konačno, u pogledu učinka sukcesije države na privatna lica, Rezolucija iz 2001. u relevantnom dijelu glasi:

2. Država sljednica će u svom pravnom poretku priznati postojanje prava i obaveza vjerovnika nastalih u pravnom poretku države prethodnice."

62. Pitanje "stare" devizne štednje bilo je sporno. Države sljednice imale su različite poglede na to da li se ono treba rješavati kao obaveza SFRJ prema Aneksu C (Finansijska aktiva i pasiva) ili kao privatnopravno pitanje prema Aneksu G (Privatna imovina i stečena prava)³⁹. Ove države nisu se mogle dogovoriti ni o tome da li garancije SFRJ za "staru" deviznu štednju treba preuzeti država u kojoj matična banka ima sjedište ili država na čijoj teritoriji je položen depozit. Sljedeće odredbe su konačno uključene u Aneks C Ugovora:

(a) garancije SFRJ ili njene NBJ za štedne pologe u čvrstoj valuti u nekoj komercijalnoj banci ili bilo kojoj njenoj ispostavi u bilo kojoj državi sljednici prije datuma na koji je ona proglasila nezavisnost;..."

63. U periodu 2001./2002. održane su četiri runde pregovora o raspodjeli garancija SFRJ za "staru" deviznu štednju. Pošto države sljednice nisu mogle postići dogovor, Banka za međunarodna poravnanja (BIS) ih je u septembru 2002. godine obavijestila da je stručnjak, gosp. Meyer, odlučio prekinuti svoje učešće u tom predmetu i da BIS stoga nema nikakvu ulogu u tom pogledu. Zaključeno je kako slijedi:

(2) Ako se razlike ne mogu riješiti u tim raspravama u roku od mjesec dana od prvog saopćenja u raspravi, zainteresirane države će:

"Međutim, ni *pactum de negotiando* nije bez pravnih posljedica. On znači da će obje strane nastojati da u dobroj vjeri postignu obostrano zadovoljavajuće rješenje putem kompromisa, čak i ako to znači odustajanje od ranije usvojenih čvrstih stavova. On podrazumijeva spremnost da u svrhu pregovora ne odustanu od ranijih stavova i nađu se na nekoj tački s drugom strankom. Tekst sporazuma ne može se tumačiti tako da znači da bilo koja od strana namjerava ustrajati u svom ranijem stavu i insistirati na potpunoj kapitulaciji druge strane. Takav koncept bio bi u suprotnosti s pojmom 'pregovora'. Bila bi to potpuna suprotnost onome što se namjeravalo. Nastojanje da se pregovara uključuje i shvatanje da s drugom stranom radimo kako bismo našli kompromis. Iako Sud ne zaključuje da član 19. posmatran zajedno sa stavom II. Aneksa I. apsolutno obavezuje svaku stranu na postizanje dogovora, on zastupa mišljenje da uslovi tih odredbi zahtijevaju od strana da pregovaraju, pogađaju se i u dobroj vjeri nastoje ostvariti rezultat prihvatljiv za obje strane, te tako okončaju ovu kontroverzu koja se već dugo povlači...

71. Godine 2008. Landsbanki je finansijski propala, a Vlada Islanda osnovala je Novu Landsbanki prema svom zakonu donesenom po hitnom postupku s ciljem sprečavanja krize sistema. Domaći depoziti prebačeni su u Novu Landsbanki. Depoziti iz Holandije i Ujedinjenog Kraljevstva nisu prebačeni. Nedugo nakon uspostavljanja Nove Landsbanki i prebacivanja domaćih depozita te banke, aktivirana je obaveza isplate prema islandskom sistemu osiguranja depozita, koja je uključivala i depozite iz Holandije i Ujedinjenog Kraljevstva. Za razliku od domaćih deponentata, deponenti iz podružnica u Holandiji i Ujedinjenom Kraljevstvu nisu dobili nikakvu naknadu iz sistema Islanda, ali su na kraju bili isplaćeni iz sistema Holandije i Ujedinjenog Kraljevstva.

76. Aplikanti su osporili ove prigovore i predložili da ih Sud odbije pozivajući se, između ostalog, na zaključke Vijeća.

"Svako fizičko i pravno lice ima pravo na nesmetano uživanje svoje imovine. Niko ne može biti lišen njegove imovine osim kada je to u javnom interesu i u skladu sa uslovima propisanim zakonom i općim principima međunarodnog prava.

84. Aplikanti su tvrdili da sve tužene države, kao države sljednice SFRJ, treba da isplate svoj dio "stare" devizne štednje s obzirom na činjenicu da nisu riješile to preostalo sukcesijsko pitanje. Aplikanti su naveli da bi one to trebalo da urade prema srazmjeru koji je primijenjen na podjelu imovine SFRJ (vidjeti tačku 65. u tekstu).

86. Vlada Bosne i Hercegovine dodala je da su podružnice Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke bile obavezne prebacivati devize svojih klijenata u sjedište. Posljedica toga bila je da su sefovi podružnica u Bosni i Hercegovini bili skoro prazni kada se raspala SFRJ, što je još jedan razlog zbog kojeg se Slovenija i Srbija trebaju smatrati odgovornima u predmetnom slučaju.

88. Vlada Hrvatske je također istaknula da se Memorandum o razumijevanju između Hrvatske i Slovenije od 11.3.2013., kojim se poziva na dalje pregovore o sukcesiji, odnosio samo na ušteđevinu koja je 1990-ih prebačena iz zagrebačke podružnice Ljubljanske banke Ljubljana u hrvatske banke (vidjeti tačku 43. u tekstu). Stoga, suprotno tvrdnjama slovenske vlade, taj memorandum ne treba tumačiti kao prihvatanje stava da cjelokupna "stara" devizna štednja u podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana izvan Slovenije predstavlja pitanje sukcesije (vidjeti tačku 92. u tekstu).

90. Tvrdnja Vlade Slovenije (vidjeti tačku 95. u tekstu) da je strana valuta završila ili na inozemnim računima NBJ ili u NBJ u Beogradu nije potkrijepljena dokazima. Srbijanska vlada istaknula je činjenicu da su devize u pravilu redeponirane kod NBJ prema metodi računa ili "pro forma" metodi, što nije zahtijevalo fizičko prebacivanje sredstava (vidjeti tačku 17. u tekstu). Nadalje, devize koje su prebačene na inozemne račune NBJ već su podijeljene među državama sljednicama (vidjeti tačku 65. u tekstu gore).

93. Nadalje, kako je Ljubljanska banka Ljubljana bila na rubu stečaja, moralo se izvršiti njeno restrukturiranje 1994. godine. Međutim, država Slovenija ne bi se trebala smatrati odgovornom za dugove te banke samo zbog toga što je procesom njene sanacije postala vlasnicom te banke. U protivnom, kako navode, nijedna država ne bi mogla izvršiti sanaciju banke s negativnim kapitalom, a da time ne preuzme punu odgovornost za njen dug. U svakom slučaju, istakli su da Ljubljanska banka Ljubljana nikada nije vršila javne funkcije; da nikada nije postupala po konkretnim uputstvima države kada je riječ o neisplaćivanju "stare" devizne štednje aplikantima; te da ona podliježe redovnom zakonu (odnosno, slovenskom Zakonu o preduzećima). Sama činjenica da je država vlasnik nekog preduzeća, te da ga u tom smislu kontrolira, nije dovoljna da se njegove djelatnosti pripišu državi ili da se država smatra odgovornom za dugove preduzeća prema međunarodnom običajnom pravu koje je kodificirano u Nacrtu odredbi Komisije za međunarodno pravo o odgovornosti država za djela suprotna međunarodnom pravu.

97. Kako je Sud već utvrdio u tački 80. u tekstu, devizna štednja koja je predmet pritužbi aplikantata zaista je predstavljala "imovinu" u smislu člana 1. Protokola br. 1. Prema tome, taj član primjenjiv je u ovom predmetu.

99. Vraćajući se na predmetni slučaj, potrebno je primijetiti da usljed različitih mjera usvojenih na državnom nivou aplikanti nisu mogli koristiti svoju ušteđevinu više od 20 godina. Iako bi se zamrzavanje bankovnih računa moglo posmatrati, barem u početku, kao namjera da se regulira korištenje njihove imovine u smislu trećeg pravila, može se postaviti pitanje da li činjenica da su im njihovi depoziti bili nedostupni u tako dugom vremenskom periodu, predstavlja "lišavanje" u smislu drugog pravila. Međutim, imajući u vidu zaključke iz tač. 77. do 81. u tekstu da zakoni tuženih država nisu ukinuli zahtjeve aplikantata ili im na drugi način oduzeli pravnu valjanost, kao i načelno prihvatanje tih država da se i vlasnicima depozita poput aplikantata također treba omogućiti da raspoložu svojom ušteđevinom, ne može se reći da

su aplikanti formalno lišeni svojih ušteđevina. Iz istih razloga Sud ne nalazi da se može smatrati da je u predmetnom slučaju jasno da je riječ o *de facto* eksproprijaciji. S obzirom na ovakve okolnosti, te imajući u vidu složenost pravnih i činjeničnih pitanja u ovom predmetu, Sud smatra da se navodna povreda prava na imovinu ne može klasificirati pod tačno određenu kategoriju (vidjeti *Beyeler protiv Italije* [GC], br. 33202/96, tačka 106., ESLJP 2000-I, i *Zolotas protiv Grčke* (br. 2), br. 66610/09, tačka 47., ESLJP 2013). Predmetni slučaj stoga treba ispitati u svjetlu općih principa sadržanih u prvom pravilu.

101. Međutim, granice između pozitivnih i negativnih obaveza države iz člana 1. Protokola br. 1 ne mogu se precizno definirati. Ipak, primjenjivi principi su slični. Bez obzira na to da li se predmet analizira sa aspekta pozitivne obaveze države ili sa aspekta uplitanja javnog organa vlasti koje mora biti opravdano, kriteriji koje je potrebno primijeniti ne razlikuju se u svojoj suštini. U oba konteksta mora se voditi računa o uspostavi pravične ravnoteže između suprotstavljenih interesa pojedinca i zajednice kao cjeline. Također je tačno da ciljevi koji se pominju u toj odredbi mogu biti značajni prilikom ocjene o tome da li je pronađena ravnoteža između zahtjeva javnog interesa o kojem je riječ i aplikantovog osnovnog prava na imovinu. U oba konteksta država uživa određenu slobodu procjene u određivanju mjera koje treba preduzeti kako bi se osigurala usklađenost s Konvencijom (vidjeti *Broniowski*, citiran gore, tačka 144., uz druge izvore).

104. Među strankama nema eksplicitnog spora o tome da li je princip zakonitosti poštovan u ovom predmetu. Sud ne vidi razloga za drugačiji zaključak. Očito je da je situacija o kojoj je riječ, odnosno nemogućnost da aplikanti podignu svoju štednju, barem nakon raspada SFRJ, imala pravni osnov u domaćem zakonu (vidjeti, naročito, tač. 54.-58. u tekstu).

106. S obzirom na direktno poznavanje njihovog društva i njegovih potreba, domaće vlasti su, u načelu, u boljoj poziciji od međunarodnih sudija da ocijene što je "u javnom interesu". Prema sistemu zaštite koji je uspostavljen Konvencijom, na domaćim je vlastima da naprave početnu procjenu u pogledu postojanja problema koji se tiče javnosti i opravdava primjenu mjera u sferi ostvarivanja prava na imovinu. Kako zakonodavni organ ima široko polje slobodne procjene u provođenju mjera socijalne i ekonomske politike, Sud će poštovati procjenu zakonodavnog organa u pogledu toga što je u javnom interesu, osim ako je ta procjena očito bez razumnog utemeljenja (vidjeti *Broniowski*, citiran gore, tačka 149., uz druge izvore). Sud je već utvrdio da se ova logika nužno primjenjuje na takve fundamentalne promjene poput raspada države nakon čega je uslijedio rat, što predstavlja fenomen koji neizbježno podrazumijeva i donošenje velikog broja ekonomskih i socijalnih zakona (vidjeti *Suljagić*, citiran gore, tačka 42.).

108. Svakim uplitanjem u mirno uživanje imovine, kao i propustom djelovanja, mora se uspostaviti pravična ravnoteža između potreba općeg interesa zajednice i zahtjeva za zaštitu osnovnih prava pojedinca. Drugim riječima, u svakom slučaju u kojem je došlo do povrede člana 1. Protokola br. 1, Sud mora utvrditi da li osoba o kojoj je riječ mora podnijeti nesrazmjern i pretjeran teret usljed djelovanja ili nedjelovanja države. Prilikom ocjene o poštivanju tog zahtjeva, Sud mora potpuno ispitati sve interese o kojima je riječ, imajući na umu ulogu Konvencije da štiti prava koja su "praktična i efektivna". U tom smislu valja naglasiti da neizvjesnost, bilo da je ona legislativna, administrativna ili da proizilazi iz prakse koju vlasti provode, predstavlja faktor koji se mora imati u vidu prilikom ocjene ponašanja države. U slučajevima u kojima je zaista u pitanju opći interes, na državnim organima je da reagiraju u pravo vrijeme i na odgovarajući i dosljedan način (vidjeti *Broniowski*, citiran gore, tač. 147.-151.).

"Svako čija su prava i slobode utvrđene ovom konvencijom povrijeđene ima pravo na djelotvoran pravni lijek pred domaćim organima, čak i kada su povredu učinile osobe u obavljanju svoje službene dužnosti."

128. Aplikanti su tvrdili da nisu imali na raspolaganju djelotvoran pravni lijek za svoje žalbe, ne ulazeći u detalje.

132. Što se tiče građanske tužbe protiv stare Ljubljanske banke pred slovenskim sudovima, Sud primjećuje da je Okružni sud Ljubljana donio mnoge presude kojima se staroj Ljubljanskoj banci nalaže da isplati "staru" deviznu štednju u svojim podružnicama u Sarajevu, zajedno s kamatom (vidjeti tačku 51. u tekstu). Međutim, Vlada Slovenije nije uspjela pokazati da je barem jedna ovakva presuda izvršena. Stoga, do sada nema dokaza o tome da je ovo pravno sredstvo moglo aplikantima osigurati odgovarajuću i dovoljnu pravnu zaštitu.

"Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj konvenciji osigurati će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što su: spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost."

"1. Visoke strane ugovornice obavezuju se da će poštovati konačnu presudu Suda u svakom predmetu u kojem su stranke.

142. Sud ponavlja da član 46. Konvencije, tumačen u smislu člana 1., tuženim državama nameće pravnu obavezu da, pod nadzorom Odbora ministara, primijene odgovarajuće opće i/ili pojedinačne mjere kako bi osigurale prava aplikanta za koja je Sud utvrdio da su povrijeđena. Ove mjere također treba preduzeti i u odnosu na druge osobe koje se nalaze u istom položaju kao i aplikanti, posebno kroz rješavanje problema koji su doveli do povreda koje je Sud utvrdio (vidjeti *Lukenda protiv Slovenije*, br. 23032/02, tačka 94., ESLJP 2005. X). Ovu obavezu je stalno naglašavao Odbor ministara vršeći nadzor nad izvršenjem presuda ovog suda (vidjeti ResDH(97)336, IntResDH(99)434, IntResDH(2001.)65 i ResDH(2006.)1).

"Ukoliko Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije ili njenih Protokola, te ukoliko zakonodavstvo visoke strane ugovornice o kojoj je riječ omogućava samo djelimično obeštećenje, Sud će, po potrebi, odrediti pravičnu naknadu oštećenoj strani."

153. Svaki aplikant je nadalje zahtijevao 4.000 eura (EUR) na ime nematerijalne štete.

157. Sve vlade smatrale su da je ovaj zahtjev pretjeran i neosnovan.

IZ NAVEDENIH RAZLOGA, SUD

Josep Casadevall,

3. Aplikacija je dodijeljena u rad Četvrtom odjelu Suda (pravilo 52. stav 1. Pravila Suda). Dana 17.10.2011. Vijeće tog odjela u čijem sastavu su bile sljedeće sudije: Nicolas Bratza, Lech Garlicki, Nina Vajić, Boštjan M. Zupančič, Ljiljana Mijović, Dragoljub Popović i Mirjana Lazarova Trajkovska, te Lawrence Early, registrar Odjela, spojilo je pitanje iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava s meritumom i proglasilo aplikaciju dopuštenom.

ČINJENICE

11. Pritužbe aplikantata, prema Konvenciji, odnose se na nemogućnost podizanja njihove devizne štednje s navedenih bankovnih računa. U svom podnesku oni navode da to predstavlja povredu člana 1. Protokola br. 1 samog po sebi, kao i u vezi s članom 14. Konvencije od strane svih tuženih država. Oni također navode povredu člana 13. Konvencije.

16. Štediške nisu mogle samostalno zatražiti aktiviranje državne garancije, ali su imali pravo, u skladu sa Zakonom o obligacionim odnosima iz 1978. ⁸, u svakom trenutku iz osnovnih banaka podići svoje depozite zajedno s akumuliranom kamatom. Tako je članom 1035. tog zakona propisano:

19. Prema sporazumima pomenutim u tački 18., Ljubljanska banka Sarajevo je preko Narodne banke Bosne i Hercegovine od NBJ dobivala kredite u dinarima (u početku beskamratne) u protuvrijednosti "redeponiranih" deviza. Osnovne banke su tako dobivena dinarska sredstva koristile za davanje kredita po kamatnim stopama nižim od stope inflacije preduzećima koja su, u pravilu, imala sjedište u istoj teritorijalnoj jedinici.

26. Nakon rata koji se vodio u periodu 1992.-1995., svaki od entiteta (Federacija Bosne i Hercegovine - FBiH - i Republika Srpska) donio je svoje zakone o "staroj" deviznoj štednji. U ovom predmetu relevantno je jedino zakonodavstvo FBiH, s obzirom na to da se predmetne podružnice nalaze u tom entitetu. FBiH je 1997. godine preuzela odgovornost za "staru" deviznu štednju u bankama i podružnicama koje se nalaze na njenoj teritoriji (vidjeti član 3.(1) Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije iz 1997. ¹⁷ i uredbe o ostvarivanju potraživanja lica koja su imala deviznu štednju u bankama na teritoriji Federacije BiH, a nisu imala prebivalište na teritoriji Federacije BiH, iz 1999. ¹⁸). Iako su takvi štedni ulogi i dalje bili zamrznuti, tim zakonom propisano je da su se oni mogli koristiti za kupovinu stanova i preduzeća u državnom vlasništvu (vidjeti član 18. Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije iz 1997., sa izmjenama i dopunama iz 2004. godine).

31. Narodna banka Bosne i Hercegovine provela je 1994. godine provjeru stanja i uočila brojne nedostatke. Prije svega, uprava te nove Ljubljanske banke Sarajevo nije bila propisno imenovana i nije bilo jasno ko su njeni dioničari. Narodna banka je stoga imenovala direktora te banke. Drugo, kao domaća banka, Ljubljanska banka Sarajevo nije mogla preuzeti odgovornost strane banke za "staru" deviznu štednju pošto bi to državi Bosni i Hercegovini nametnulo nove finansijske obaveze (jer je država bila zakonski garant za "staru" deviznu štednju u svim domaćim bankama). Narodna banka naložila je da se za sarajevsku podružnicu Ljubljanske banke Ljubljana hitno pripremi zaključni bilans stanja na dan 31.3.1992. i da se definišu njeni odnosi s matičnom bankom.

40. Vlada FBiH je 2010. godine odlučila staviti prostorije i arhivu podružnica Investbanke u FBiH pod svoj nadzor, ali kako izgleda, Investbanka više nije imala nikakve prostorije ili arhivu u FBiH.

46. Međutim, ostala "stara" devizna štednja (odnosno štednja državljana država sljednica SFRJ osim Srbije u svim podružnicama srbijanskih banaka, domaćim i stranim, kao i štednja građana Srbije u podružnicama srbijanskih banaka izvan Srbije) ostala je zamrznuta do okončanja pregovora o sukcesiji, kao što je to slučaj, naprimjer, s položajima trećeg aplikanta. Osim toga, svi postupci vezani za "staru" deviznu štednju obustavljeni su na osnovu zakona, u skladu s čl. 21. i 22. Zakona o izmirenju obaveza po osnovu devizne štednje građana iz 1998. godine ²⁷ i čl. 21. i 36. Zakona o reguliranju javnog duga Savezne Republike Jugoslavije po osnovu devizne štednje građana iz 2002. godine.

51. Okružni sud u Ljubljani je nakon toga donio brojne presude kojima se nalaže staroj Ljubljanskoj banci da isplati "staru" deviznu štednju iz njene podružnice u Sarajevu zajedno s kamatom (vidjeti, npr., presudu

P 119/1995-I, od 16.11.2010., koja je postala pravosnažna i obavezujuća 4.1.2012. kada je potvrđena na Višem sudu u Ljubljani; presudu P 9/2007-II, od 7.12.2010.; i presudu P 1013/2012-II, od 10.1.2013.,). Sud je objasnio da su prema zakonu SFRJ podružnice postupale u ime i za račun matičnih banaka. Također, prema slovenskom zakonu, stara Ljubljanska banka Ljubljana zadržala je odgovornost za "staru" deviznu štednju u njejoj sarajevskoj podružnici. Sud je smatrao nebitnom činjenicu da je istoimena banka, Ljubljanska banka Sarajevo, 1993. godine preuzela odgovornost stare Ljubljanske banke Ljubljana za štednju u sarajevskoj podružnici (vidjeti tačku 30. u tekstu) budući da je to urađeno bez odobrenja matične banke ili deponenata. U svakom slučaju, nadležni sud u Bosni i Hercegovini je 2004. godine brisao iz sudskog registra preduzeća taj upis iz 1993. godine (vidjeti tačku 35. u tekstu). Okružni sud u Ljubljani je također smatrao nebitnom činjenicu da su neka devizna sredstva prebačena na račune NBJ u inozemstvu u skladu s njenim sistemom redeponiranja opisanim u tekstu gore.

(i) iznosi do 500 DEM: 15 dana za prvo povlačenje a 30 dana za naknadna povlačenja ...;

...;

55. Relevantni dio Zakona o fondu za sukcesiju Republike Slovenije iz 1993., sa izmjenama i dopunama iz 1997. godine, glasi:

"1. U smislu ovog zakona, pod računima stare devizne štednje podrazumijevaju se devizna sredstva kod banaka na teritoriji Bosne i Hercegovine, sa stanjem na dan 31.12.1991., uključujući kamatu obračunatu do tog datuma, umanjena za direktne isplate banke nakon tog datuma i za prenesena i iskorištena sredstva s jedinstvenog računa.

"Kad se država raspadne i prestane postojati, a na dijelovima teritorije države prethodnice stvore se dvije ili više država sljednica, i ako se države sljednice drugačije ne sporazumiju, državni dug države prethodnice prelazi na države sljednice u pravičnom srazmjeru, vodeći posebno računa o imovini, pravima i interesima koji prelaze na države sljednice u odnosu na taj državni dug."

Član 28. (Lokalizirani dugovi)

" Međutim, ako svih pet država sljednica kasnije odluči da pokrene nove pregovore o garancijama za štedne pologe u čvrstoj valuti i zatraži pomoć BIS-a s tim u vezi, BIS je spreman razmotriti pružanje takve pomoći, pod uslovima koje je potrebno dogovoriti." ⁴⁰

(a) iznijeti stvar pred nezavisnu osobu po njihovom izboru, s ciljem brzog i autoritativnog utvrđivanja materije, koja će biti poštovana te koja, prema potrebi, može naznačiti konkretne rokove za djelovanje; ili

U ovom slučaju, dogovor o pregovorima o osporavanim novčanim potraživanjima nužno obuhvata i spremnost na razmatranje rješenja. To je tačno čak i ako se spor ne odnosi samo na iznos potraživanja nego i na njihovo postojanje. Time se ne narušava princip nagodbe. Član 19. ne zahtijeva nužno da strane riješe različita pravna pitanja o kojima se ne slažu. Naprimjer, namjera nije da se od obje strane očekuje da jednako gledaju na određena pitanja u vezi s kojim se razmimoilaze, kao npr. postoje li osporavana potraživanja u pravnom smislu ili ne, niti da li je riječ o državnim ili privatnim potraživanjima. Što se tiče tih pitanja, strane su se zapravo sporazumjele da se ne slažu, ali uprkos njihovim tvrdnjama o tim tačkama, obavezale su se da će voditi pregovore u najvećoj mogućoj mjeri s ciljem postizanja sporazuma o rješenju..

72. Godine 2011. Nadzorni organ Evropske asocijacije za slobodnu trgovinu (EFTA) podnio je aplikaciju Sudu EFTA-e. Traženo je da se utvrdi da Island, ugovorna strana Sporazuma o Evropskom ekonomskom prostoru (EEA), nije izvršio svoje obaveze iz Direktive 94/19/EC o sistemima osiguranja depozita Evropskog parlamenta i Vijeća od 30.5.1994., jer nije u datom roku osigurao isplatu minimalnog iznosa naknade (20.000 eura ⁴³) deponentima u Holandiji i Ujedinjenom Kraljevstvu. Aplikaciju je podržala Evropska komisija kao umješač.

77. Vijeće je smatralo da su aplikanti u nadležnosti svih tuženih država s obzirom na to da su one u kontekstu pregovora o sukcesiji prihvatile da je "stara" devizna štednja dio finansijskih obaveza SFRJ koje one treba da podijele među sobom (vidjeti tač. 38. i 58. Odluke o dopuštenosti). Ono je nadalje uzelo u obzir obavezu država sljednica prema međunarodnom pravu da zajedno sprazumno riješe sve aspekte sukcesije (vidjeti tač. 36. i 58. te odluke). Što se tiče pitanja kompatibilnosti *ratione materiae*, Vijeće je našlo da je na osnovu dokaza utvrđeno da nema razloga za sumnju da su aplikanti zaista imali "staru" deviznu štednju u iznosima koje su naveli. Vijeće je također utvrdilo da su potraživanja aplikanta opstala nakon raspada SFRJ iz niza razloga (vidjeti tač. 52.-55. Odluke o dopuštenosti). Vijeće je posebno naglasilo da zakonodavstvo država sljednica nikada nije ukinulo potraživanja podnosioca zahtjeva niti ih na bilo koji način lišilo pravne valjanosti, a nikada nije bilo dileme da će neke ili sve te države u konačnici morati isplatiti podnosiocu zahtjeva.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primijeni zakone koje smatra potrebnim kako bi regulirala korištenje imovine u skladu s općim interesom ili kako bi osigurala plaćanje poreza ili drugih doprinosa ili kazni."

2. Tužene države (po abecednom redoslijedu)

91. Konačno, Vlada Srbije priznala je da je štednja gosp. Šahdanovića bila zamrznuta niz godina u skladu sa srbijanskim zakonom (odnosno, Zakonom o staroj deviznoj štednji iz 1998. i 2002.), ali je ostala pri stavu da je ta mjera bila neophodna kako bi se "zaštitila likvidnost državnih sredstava u svjetlu teške ekonomske situacije i finansijskog kolapsa kroz koji je zemlja prolazila". Nadalje, ona nije nametnula pretjeran individualni teret na aplikanta. O pitanju štednje gosp. Šahdanovića i mnogih drugih u podružnicama srbijanskih banaka izvan Srbije trebalo bi postići sporazum među državama sljednicama SFRJ u okviru pregovora o sukcesiji. Ova vlada se također pozvala na predmet *Molnar Gabor protiv Srbije* (br. 22762/05, 8.12.2009.) u kojem je Sud zaista smatrao da je u predmetnom zakonu uspostavljena pravična ravnoteža između općeg interesa zajednice i aplikantovog upornog, legitimnog zahtjeva za povrat njegove prvobitne ušteđevine, kao i prava svih drugih u istoj situaciji.

94. Slovenska vlada je dalje navela da nije imala obavezu sanirati podružnicu Ljubljanske banke Ljubljana u Sarajevu. Oni su se pozvali na sisteme osiguranja depozita koje je usvojilo nekoliko država članica Vijeća Evrope uključujući Belgiju, Francusku, Portugal, Švicarsku, Ujedinjeno Kraljevstvo i Holandiju, čime je pružena garancija za sigurnost depozita samo podružnicama domaćih banaka koje se nalaze na njihovim teritorijama. Osim toga, pozvali su se na presudu E-16/11 Suda EFTA-e od 28.1.2013. (vidjeti tač. 71.-73. u tekstu). Sud EFTA-e naglasio je da države uživaju "široko diskreciono pravo u donošenju osnovnih odluka u pogledu ekonomske politike u specifičnom slučaju krize sistema". To također važi i prema članu 1. Protokola br. 1.

2. Poštivanje člana 1. Protokola br. 1

102. U ovom predmetu, aplikanti se žale na nemogućnost da podignu svoju ušteđevinu sa svojih računa

kod banaka o kojima je riječ. Njihovi depoziti postali su nedostupni zbog faktora poput nedostatka sredstava u relevantnim bankama, zakonom nametnutog zamrzavanja računa, te propusta domaćih organa vlasti da preduzmu mjere s ciljem omogućavanja vlasnicima depozita u situaciji u kojoj se nalaze aplikanti da raspolažu svojom štednjom. Stanje stvari može se ispitati sa aspekta uplitanja u djelotvorno ostvarivanje prava zaštićenog članom 1. Protokola br. 1 ili sa aspekta propusta da se osigura ostvarivanje tog prava (vidjeti *Zolotas* (br. 2), citiran gore, tač. 40., 47. i 53. gdje je Sud našao da je mjera koja je bila predmet pritužbe predstavljala uplitanje, kao i to da je tužena država imala određene pozitivne obaveze). Imajući u vidu posebne okolnosti predmetnog slučaja, Sud smatra nepotrebnim, prilikom ispitivanja predmeta, strogo kategorizirati obaveze tuženih država kao pozitivne ili negativne. Sud će utvrditi da li je postupanje tuženih država - bez obzira na to može li se ono okarakterizirati kao uplitanje ili propust djelovanja, ili kao kombinacija to dvoje - bilo opravdano, imajući u vidu principe zakonitosti, legitimnog cilja i "pravične ravnoteže" (vidjeti *Broniowski*, citiran gore, tačka 146.).

107. S obzirom na takvo široko polje slobodne procjene, Sud nalazi da je princip legitimnog cilja također poštovan u ovom predmetu. Prema Vladi Srbije, cilj je bio da se zaštiti likvidnost državnih fondova u svjetlu teške ekonomske situacije i finansijskog kolapsa kroz koji je zemlja prolazila (vidjeti tačku 91. u tekstu). Druge tužene vlade nisu se izjašnjavale o ovom pitanju. Međutim, Sud je spreman prihvatiti da su, nakon raspada SFRJ i oružanih sukoba koji su uslijedili, tužene države morale preduzeti mjere kako bi zaštitile svoje bankarske sisteme i državnu ekonomiju općenito. Imajući u vidu sveukupni obim "stare" devizne štednje, jasno je da nijedna od država sljednica nije mogla dozvoliti nekontrolirano povlačenje te štednje. Sud će tako pristupiti ispitivanju ključnog pitanja da li je uspostavljena "pravična ravnoteža" između općeg interesa i prava aplikanta iz člana 1. Protokola br. 1.

(ii) *Primjena općih principa na predmetni slučaj*

2. Tužene vlade

133. Što se tiče građanske tužbe protiv te banke pred hrvatskim sudovima, iz dokumenata koji su na raspolaganju Sudu primjećuje se da stara Ljubljanska banka više nema imovine u Hrvatskoj. Prema tome, takav pravni lijek ne nudi aplikantima bilo kakve realne izgleda na uspjeh njihove tužbe.

138. Iako su se aplikanti pozvali na ovaj član, oni nisu razvili svoju argumentaciju u podnesku Velikom vijeću. Podnesci vlada u tom pogledu jednako su ograničeni. Veliko vijeće je stoga saglasno s Vijećem u tome da nije potrebno razmatrati ovo pitanje prema članu 14. u odnosu na Srbiju i Sloveniju, te da druge tužene države nisu povrijedile taj član.

2. Konačna presuda Suda dostavlja se Odboru ministara koji nadzire njeno izvršenje...."

143. Kako bi omogućio djelotvorno provođenje svojih presuda, Sud može usvojiti postupak pilot-presude koji mu omogućava da jasno identificira strukturalne probleme koji leže u osnovi povreda i ukaže na mjere koje tužene države treba da preduzmu kako bi ih otklonile (vidjeti Rezoluciju Res(2004.)³ Odbora ministara o presudama koje otkrivaju postojeći sistemski problem od 12.5.2004.; pravilo 61. Pravila Suda; i *Broniowski*, citiran gore, tač. 189.-94.). Cilj ovog postupka je da omogućiti da se na najbrži i najdjelotvorniji način riješi loše funkcioniranje pravnog poretka u državi koje ugrožava zaštitu prava iz Konvencije o kojima je riječ (vidjeti *Volkenberg i drugi protiv Poljske* (odl.), br. 50003/99, tačka 34., ESLJP 2007. XIV). Iako mjere tužene države prvenstveno treba da budu usmjerene na rješavanje takvog lošeg funkcioniranja te, ako je potrebno, uvođenje djelotvornih domaćih pravnih sredstava za povrede o kojima je riječ, one također mogu uključiti i *ad hoc* rješenja kao što su prijateljske nagodbe s aplikantima ili jednostrane

ponude za otklanjanje povreda u skladu sa zahtjevima Konvencije. Sud može odlučiti da odgodi razmatranje sličnih predmeta, dajući time tuženim državama priliku da ih riješe na različite načine (vidjeti, npr. *Burdov protiv Rusije* (br. 2), br. 33509/04, tačka 127, ESLJP 2009.). Međutim, ako tužena država ne usvoji takve mjere nakon donošenja pilot-presude i nastavi kršiti Konvenciju, Sud neće imati drugog izbora nego da nastavi razmatrati sve slične aplikacije koje se nalaze pred Sudom i donositi odgovarajuće presude kako bi osigurao djelotvorno poštivanje Konvencije (vidjeti *E.G. protiv Poljske* (odl.), br. 50425/99, § 28, ESLJP 2008. i *Kurić i drugi protiv Slovenije* (pravična naknada) [GC], br. 26828/06, tačka 136., ESLJP 2014.).

154. Vlade se o tome nisu izjašnjavale u svojim podnescima Velikom vijeću.

158. Prema praksi Suda, aplikant ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo ako se dokaže da su oni stvarno i nužno nastali, te da su razumnog iznosa. Dakle, aplikant je te troškove morao platiti, ili ih je obavezan platiti, prema zakonskoj ili ugovornoj obavezi, a oni su bili neizbježni kako bi se spriječila utvrđena povreda ili dobila naknada. Sud zahtijeva račune i fakture po stavkama koje su dovoljno detaljne kako bi mogao utvrditi u kojoj su mjeri ispunjeni navedeni zahtjevi. Kako u ovom predmetu nisu dostavljeni takvi dokumenti, Sud odbija ovaj zahtjev.

1. *Jednoglasno odbija* prethodne prigovore vlada;

Guido Raimondi,

4. U svojoj presudi od 6.11.2012. Vijeće je, sa šest glasova prema jednom, odbacilo prigovore vlade u pogledu iscrpljivanja domaćih pravnih lijekova i presudilo kako slijedi:

I. OKOLNOSTI SLUČAJA

"1. Ugovor o novčanom depozitu sklopljen je kad se banka obavezala da primi, a deponent da položi kod banke određeni novčani iznos.

20. Krajem 1988. godine ukinut je sistem redeponiranja (izmjenama i dopunama člana 103. Zakona o deviznom poslovanju iz 1985. godine). Bankama je dopušteno da otvaraju devizne račune u stranim bankama. Ljubljanska banka Sarajevo, kao i druge banke, iskoristila je tu mogućnost i deponirala oko 13,5 miliona američkih dolara (USD) u stranim bankama u periodu od oktobra 1988. do decembra 1989. godine. U spisu nema podataka o tome što je bilo s tim sredstvima.

27. FBiH je 2004. godine donijela novi zakon. Preuzela je obavezu isplate "stare" devizne štednje u domaćim bankama u tom entitetu, bez obzira na državljanstvo zainteresiranog štediše. Njena odgovornost za takve štedne uloge u podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana, Investbanke ili drugih stranih banaka u kojima su aplikanti imali otvorene račune bila je izričito isključena prema članu 9.(2) Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije BiH iz 2004. ¹⁹ godine.

32. Međutim, prema registru poslovnih subjekata, ta novoosnovana Ljubljanska banka Sarajevo i dalje je bila odgovorna za "staru" deviznu štednju u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana sve do novembra 2004. godine (vidjeti tačku 35. u tekstu). Prema tome, ona je i dalje vodila "staru" štednju klijenata sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana; oko 3% ovih sredstava korišteno je u procesu

privatizacije u FBiH (vidjeti tačku 26. u tekstu); a u jednom slučaju domaći sud naložio je Ljubljanskoj banci Sarajevo da izvrši isplatu ove štednje (vidjeti predmet *Višnjevac protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), br. 2333/04, 24.10. 2006.).

41. Na zahtjev vlasti FBiH, srbijanske vlasti su 2011. godine pokrenule krivičnu istragu o načinu na koji je arhiva tuzlanske podružnice prebačena na teritoriju Srbije 2008. godine.

5. Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija

(ii) iznosi do 1.000 DEM: 30 dana za prvo povlačenje a 45 dana za naknadna povlačenja...;

a s ciljem pronalaženja pravednog rješenja, putem pregovora sa stranim vjerovnicima, za preuzimanje odgovarajućeg dijela državnih dugova bivše SFRJ u slučajevima kad se direktni korisnik ne može utvrditi ..."

2. Računi stare devizne štednje definirani stavom 1. ovog člana ne obuhvataju račune stare devizne štednje u podružnicama Ljubljanske banke, Invest banke i drugih stranih banaka na teritoriji Bosne i Hercegovine.

Članom 23. stav 2. Rezolucije iz 2001. godine na sličan način propisano je da princip "pravičnog srazmjera" predstavlja vodeći princip u pogledu državnih zaduženja:

"1. Državna zaduženja države prethodnice ili javne institucije ili preduzeća koja djeluju na državnom nivou, za posebne projekte ili objekte u određenom području (lokalizirani državni dugovi), podliježu pravilima sadržanim u prethodnom članu.

Čini se da su četiri države sljednice (sve osim Hrvatske) obavijestile BIS o svojoj spremnosti da ubrzo nakon toga nastave pregovore. Hrvatska je to učinila u oktobru 2010., a u novembru 2010. godine dobila je odgovor koji u relevantnom dijelu glasi kako slijedi:

(b) uputiti stvar na rješavanje Stalnom zajedničkom odboru ustanovljenom prema članu 4. ovog ugovora.

Sud smatra da je osnovni princip iz predmeta *North Sea Continental Shelf Cases* relevantan za postojeći spor. Kako je naveo Međunarodni sud pravde, on potvrđuje i konkretizira uobičajeno značenje pojma 'pregovori'. Da bi pregovori bili konstruktivni, u njih se mora ući s ciljem postizanja sporazuma. Iako, kako smo istakli, dogovor o vođenju pregovora nužno ne podrazumijeva obavezu postizanja sporazuma, on podrazumijeva da će se preduzeti ozbiljni naponi prema tom cilju."

73. U svojoj presudi od 28.1.2013. Sud EFTA-a zaključio je da, iako su zakonska pravila EU o jedinstvenom tržištu bila transponirana u pravni poredak EEA, Island nije prekršio tu direktivu. Posebno, taj sud zaključio je da navedena direktiva nije obavezivala države i njihove vlasti da osiguraju kompenzaciju ako sistem za garantiranje sigurnosti depozita nije bio u stanju da ispuni svoje obaveze u slučaju krize sistema. On je također naglasio da države uživaju "široko diskreciono pravo u donošenju osnovnih odluka u pogledu ekonomske politike u posebnom slučaju krize sistema".

"Zaista, države sljednice su u brojnim navratima jasno iskazale nedvosmisleno opredijeljenost da osiguraju da osobe u situaciji postojećih podnosilaca zahtjeva dobiju isplatu svoje "stare" devizne štednje na ovaj ili onaj način (uporediti *Bata protiv Češke Republike* (odl.), br. 43775/05, 24.6.2008., gdje tužena država

nikada nije pokazala bilo kakav znak prihvatanja ili priznavanja potraživanja podnosioca zahtjeva, te je zadržala neprijateljski stav prema svim takvim potraživanjima nakon pada komunističkog režima). Nadalje, te države prihvatile su tvrdnju da je "stara" devizna štednja dio finansijskih obaveza SFRJ koje treba da podijele, kao što su podijelile i druge finansijske obaveze i imovinu SFRJ... S obzirom na posebnosti ovog predmeta, potrebno ga je razlikovati od predmeta kao što su *X, Y i Z protiv Njemačke* (br. 7694/76, Odluka Komisije, od 14.10.1977., Odluke i Izvještaji (DR) 12, str. 131.), *S.C. protiv Francuske* (br. 20944/92, Odluka Komisije, od 20.02.1995., DR 80, str. 78.), i *Abrini Leschi i drugi protiv Francuske* (br. 37505/97, Odluka Komisije, od 22.04.1998., DR 93, str. 120.), u kojima se smatra da osporavani međunarodni ugovori, u nedostatku provedbenih propisa, nisu stvorili pojedinačna prava na odštetu za podnosioca zahtjeva, na koja bi bio primjenjiv član 1. Protokola br. 1."

95. Konačno, iako je tačno da su devize redovno prebacivane iz sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana u Narodnu banku Slovenije, neka sredstva su naknadno vraćena u Sarajevo (vidjeti tačku 18. u tekstu). Sredstva koja nisu vraćena u Sarajevo evidentirana su kao potraživanje sarajevske podružnice od NBJ i bila su fizički prebačena na račune NBJ u inozemstvu. Slovenska vlada je svoju tvrdnju potkrijepila dokumentima iz kojih se vide određeni transferi deviza iz Ljubljane na račune NBJ u inozemnim bankama (naročito, LBS Bank - New York i LHB Internationale Handelsbank A.G. Frankfurt, obje u vlasništvu Ljubljanske banke Ljubljana, ali i nekih drugih inozemnih komercijalnih banaka) u periodu prije raspada SFRJ.

109. U svojoj odluci od 17.10.2011., kojom je aplikacija proglašena dopuštenom, Vijeće je utvrdilo da zakonska garancija SFRJ u pogledu "stare" devizne štednje u bankama o kojima je ovdje riječ nije bila aktivirana do raspada SFRJ, te da stoga relevantna odgovornost nije bila prebačena s tih banaka na SFRJ. Nadalje, prema građanskom zakonu SFRJ i sudskom registru preduzeća, sve podružnice Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke postupale su u ime i za račun matične banke u vrijeme raspada SFRJ. Stoga je Vijeće zaključilo da su Ljubljanska banka Ljubljana i Investbanka i dalje bile odgovorne za "staru" deviznu štednju u svim svojim podružnicama sve do raspada SFRJ (vidjeti tačku 67. presude Vijeća).

129. Samo je Vlada Slovenije izjavila da su aplikanti imali na raspolaganju djelotvoran pravni lijek, odnosno da su mogli podnijeti tužbu protiv stare Ljubljanske banke pred slovenskim sudovima. Aplikanti su također mogli podnijeti tužbu protiv stare Ljubljanske banke pred hrvatskim sudovima gdje je više od 500 klijenata zagrebačke podružnice stare Ljubljanske banke dobilo presude protiv stare Ljubljanske banke, a njih 63 je do sada dobilo isplatu "stare" devizne štednje prinudnom prodajom imovine te banke sa sjedištem u Hrvatskoj (vidjeti tačku 43. u tekstu).

134. Sud je primio k znanju argument Vlade Slovenije kako ne postoji obaveza da se osigura domaći pravni lijek u predmetnom slučaju, jer član 13. ne zahtijeva postojanje pravnog sredstva kojim se pred domaćim organom mogu osporavati kao suprotni Konvenciji sami zakoni države ugovornice. Iako je to tumačenje člana 13. tačno (vidjeti *Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 32555/96, tačka 137., ESLJP 2005-X; *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* [GC], br. 27996/06 i 34836/06, tačka 60., ESLJP 2009.; i *Paksas protiv Litvanije* [GC], br. 34932/04, tačka 114., ESLJP 2011.), aplikanti se, ustvari, nisu žalili na domaće zakone tuženih država ni na bilo koju pojedinačnu odluku ili mjeru. Oni su se žalili zbog propusta tuženih država da osiguraju isplatu njihovih ušteđevina na ovaj ili onaj način. Stoga je trebao biti osiguran djelotvoran domaći pravni lijek.

2. Primjena općih principa na predmetni slučaj

155. Veliko vijeće, kao i Vijeće, prihvata da je nemogućnost slobodnog raspolaganja njihovom "starom"

deviznom štednjom u periodu dužem od 20 godina kod aplikantata izazvala određenu duševnu bol i frustraciju. Njihova duševna bol i frustracija su neizbježno bili pojačani time što su na sebe preuzeli teškoću i teret postupanja – barem u određenoj mjeri - u ime svih drugih koji se nalaze u istom položaju (vidjeti *Hutten-Czapska protiv Poljske* [GC], br. 35014/97, tačka 248., ESLJP 2006-VIII). Prema tome, vršeći procjenu na pravičnoj osnovi, kako to zahtijeva član 41. Konvencije, Sud dosuđuje tražene iznose (odnosno po 4.000 eura gđi Ališić i gosp. Sadžaku koje treba platiti Slovenija, te 4.000 eura gosp. Šahdanoviću koje treba platiti Srbija).

2. *Jednoglasno utvrđuje* da je Srbija povrijedila član 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju u odnosu na gosp. Šahdanovića;

Ineta Ziemele,

- *jednoglasno utvrdilo* da je Srbija povrijedila član 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju u odnosu na gosp. Šahdanovića;

A. Uvod

2. Ovim ugovorom banka stiče pravo da raspoláže deponiranim novcem i dužna ga je vratiti prema uslovima predviđenim u ugovoru."

2. *Reforma komercijalnog bankarstva u SFRJ iz 1989./90.*

28 Odgovornost za "staru" deviznu štednju u domaćim bankama prešla je 2006. godine s entiteta na državu. Odgovornost za te štedne uloge u lokalnim podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke ponovo se izričito isključuje, s tim da država mora pomoći klijentima tih podružnica da ostvare povrat svojih štednih uloga od Slovenije, odnosno Srbije (vidjeti član 2. Zakona o izmirenju obaveza po osnovu računa stare devizne štednje iz 2006. ²⁰). Osim toga, svi postupci vezani za "staru" deviznu štednju obustavljeni su na osnovu zakona (vidjeti član 28. tog zakona; ta odredba je odlukom U 13/06 Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, od 28.3.2008., tačka 35, proglašena ustavnom).

33. Ustavni sud Bosne i Hercegovine nazvao je situaciju koja je vladala prije 2004. godine "haotičnom" (odluka AP 164/04, od 1.4.2006., tačka 55.). Dom za ljudska prava Bosne i Hercegovine, domaće tijelo za pitanja ljudskih prava, smatrao je da pravna nesigurnost u pogledu pitanja "stare" devizne štednje, između ostalog, u domaćim podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke u tom periodu, predstavlja povredu člana 1. Protokola br.1 uz Konvenciju (vidjeti odluku CH/98/377 i dr., od 7.11.2003., tačka 270.).

2. *Hrvatska*

52. Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija isplatila je "staru" deviznu štednju u domaćim bankama i lokalnim podružnicama stranih banaka, kao što je podružnica Ljubljanske banke Ljubljana u Skoplju, bez obzira na državljanstvo zainteresiranih deponenata ³⁴.

(iii) iznosi do 3.000 DEM: 90 dana; i

3. Prema Sporazumu o sukcesiji iz 2001. godine, zemlje sljednice bivše Socijalističke federativne republike

Jugoslavije odgovorne su za devizne račune otvorene u bankama koje su imale sjedište na njihovim teritorijama. Bosna i Hercegovina će, kroz svoje međunarodne aktivnosti, pružiti pomoć štedišama koji imaju štednju kod ovih banaka..."

"Ako se ne postigne sporazum o prijenosu državnog duga države prethodnice, državni dug, u svakoj kategoriji sukcesije, prelazi na državu sljednicu u pravičnom srazmjeru, vodeći posebno računa o imovini, pravima i interesima koji prelaze na države sljednice u odnosu na taj državni dug."

2. Međutim, prilikom raspodjele ovog duga, u skladu sa zahtjevima pravičnosti, vodit će se računa o prelasku imovine (objekata/instalacija) povezane s dugom i dobiti koja nastaje iz tih projekata ili objekata u korist države sljednice na čijoj teritoriji se oni nalaze."

"...BIS je nedavno ponovo razmotrio ovo pitanje i smatra da njegov doprinos nekoj novoj rundi pregovora, u sklopu uloge pružanja dobrih usluga, ne bi stvorio dodatnu vrijednost, imajući u vidu također i količinu vremena koje je proteklo od posljednje runde pregovora, kao i svoje tekuće prioritete u oblasti monetarne i finansijske stabilnosti. Međutim, željeli bismo naglasiti da organizacija dvomjesečnih sastanaka u Bazelu pruža praktičnu mogućnost guvernerima država sljednica da međusobno neformalno raspravljaju o ovom pitanju u BIS-u." ⁴¹

(3) Razlike koje mogu praktično proizaći iz tumačenja izraza korištenih u ovom ugovoru, ili bilo kojem kasnijem ugovoru potrebnom radi provođenja aneksa ovog ugovora, mogu se dodatno, na inicijativu bilo koje zainteresirane države, uputiti na obavezujuće stručno rješavanje stručnjaku pojedincu (koji ne smije biti državljanin nijedne od strana u ovom ugovoru) kojeg stranke u sporu sporazumno imenuju ili, ako se one ne mogu usaglasiti, kojeg imenuje predsjednik Suda za pomirenje i arbitražu OSCE-a. Taj stručnjak utvrđuje sva pitanja postupka, nakon konsultacija sa strankama koje su zatražile takvo rješavanje, ako to stručnjak smatra prikladnim, sa čvrstom namjerom da osigura brzo i djelotvorno rješavanje razlika.

69. Međunarodni sud pravde nedavno je na sljedeći način dao sažetak relevantne sudske prakse (presuda od 5.12.2011. u predmetu *Primjena privremenog sporazuma od 13.9.1995. (Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija protiv Grčke)*, tačka 132., ICJ Reports 2011.):

78. Poznato je da ništa ne sprečava Veliko vijeće da u određenim predmetima odlučuje o pitanjima dopuštenosti aplikacije prema članu 35. stav 4. Konvencije, budući da ta odredba omogućava Sudu da odbaci bilo koju aplikaciju koju smatra nedopuštenom "u bilo kojoj fazi postupka". Prema tome, čak i u fazi odlučivanja u meritumu, u skladu s pravilom 55., Sud može preispitati odluku kojom je aplikacija proglašena dopuštenom kada zaključi da je ona trebala biti proglašena nedopuštenom na osnovu jednog od razloga navedenih u prva tri stava člana 35. Konvencije (vidjeti *Odièvre protiv Francuske* [GC], br. 42326/98, tačka 22., ESLJP 2003-III).

110. Strane su, u biti, prihvatile ovaj zaključak u svojim podnescima o meritumu pred Vijećem, te je tako bilo i kada je riječ o njihovim zastupanju predmeta pred Velikim vijećem.

130. Ostale vlade tuženih država prihvatile su da aplikanti nisu imali na rasplaganju djelotvorno pravno sredstvo. Bosanskohercegovačka vlada dodala je da čak i u slučaju da su aplikanti dobili presude kojima se naređuje staroj Ljubljanskoj banci da im isplati njihovu "staru" deviznu štednju, takva presuda najvjerojatnije ne bi bila izvršena, budući da je zakon iz 1994. godine tu banku ostavio bez dovoljno sredstava (vidjeti tačku 49. u tekstu). Hrvatska vlada tvrdila je da bi tužba protiv stare Ljubljanske banke pred sudovima u Hrvatskoj bila jednako neefikasna, jer ta banka više nije imala imovinu u Hrvatskoj

(vidjeti tačku 43. u tekstu).

135. Što se tiče Investbanke, Sud konstatira da Srbija nije osporavala da gosp. Šahdanović nije imao na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo.

144. Povrede koje je Sud utvrdio u ovom predmetu pogađaju mnoge ljude. Pred ovim sudom postoji više od 1.850 sličnih aplikacija podnesenih u ime više od 8.000 osoba. One se odnose na "staru" deviznu štednju u sarajevskoj i zagrebačkoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana, kao i na takvu štednju u podružnicama nekoliko srbijanskih banaka koje se nalaze u Srbiji ili izvan nje (vidjeti tačku 46. u tekstu). Osim toga, ima više hiljada potencijalnih aplikacija. Prema tome, Sud smatra primjerenim primijeniti postupak pilot-presude u ovom predmetu, bez obzira na prigovore vlada Srbije i Slovenije u tom pogledu.

3. *Jednoglasno utvrđuje* da je Slovenija povrijedila član 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju u odnosu na gđu Ališić i gosp. Sadžaka;

Mark Villiger,

- utvrdilo, sa šest glasova prema jednom, da je Slovenija povrijedila član 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju u odnosu na gđu Ališić i gosp. Sadžaka;

B. Činjenična pozadina

Član 1043. (1) tog zakona glasi:

21. U okviru reformi 1989./1990. SFRJ je ukinula sistem osnovnih i udruženih banaka koji je već opisan u tekstu. Ova promjena u bankarskim propisima omogućila je nekim osnovnim bankama da zatraže nezavisan status, dok su druge osnovne banke postale podružnice (bez svojstva pravnog lica) nekadašnjih udruženih banaka kojima su prvobitno i pripadale. Tako je 1.1.1990. Ljubljanska banka Sarajevo postala podružnica (bez svojstva pravnog lica) Ljubljanske banke Ljubljana koja je preuzela njena prava, imovinu i obaveze. Investbanka, već pomenuta u tekstu, postala je nezavisna banka sa sjedištem u Srbiji i nizom podružnica u Bosni i Hercegovini.

34. Agencija za bankarstvo FBiH je 2003. godine stavila domaću Ljubljansku banku Sarajevo pod svoju privremenu upravu zato što je imala nedefinirane odnose s Ljubljanskom bankom Ljubljana, stranom bankom sa sjedištem u Sloveniji.

(iv) iznosi do 8.000 DEM: 180 dana."

58. Član 23. Zakona o Fondu za sukcesiju i visokom predstavniku za sukcesiju Republike Slovenije iz 2006. godine glasi:

Ipak, u čl. 27.-29. Rezolucije iz 2001. pravi se razlika između *državnih*, *lokaliziranih* i *lokalnih* dugova, te je propisano da se princip teritorijalnosti izričito primjenjuje na lokalne dugove:

64. Potrebno je napomenuti da je slično pitanje garancija SFRJ za štedne pologe u Poštanskoj štedionici i njenim podružnicama riješeno izvan pregovora o Ugovoru o pitanjima sukcesije i to tako što je svaka

država preuzela garancije u pogledu podružnica koje se nalaze na njenoj teritoriji.

(4) Postupak iz stava (3) ovog člana strogo se ograničava na tumačenje izraza korištenih u ugovorima o kojima je riječ, te ni u kojem slučaju ne dopušta stručnjaku da utvrđuje praktičnu primjenu bilo kojeg od tih ugovora. Konkretno, navedeni postupak ne odnosi se na:

"Sud napominje da je značenje pregovora u svrhu rješavanja sporova, odnosno obaveza pregovaranja, razjašnjena u jurisprudenciji Suda i njegovog prethodnika, kao i u arbitražnim presudama. Kako je Stalni sud međunarodne pravde utvrdio još 1931. godine u predmetu koji se odnosi na *Željeznički promet između Litvanije i Poljske*, obaveza pregovaranja je, prvenstveno, "ne samo obaveza da se uđe u pregovore, nego također da ih se vodi koliko je potrebno s ciljem zaključenja sporazuma". Nema sumnje da to ne podrazumijeva "obavezu postizanja sporazuma" (*Railway Traffic between Lithuania and Poland, Savjetodavno mišljenje, 1931., P.C.I.J., Serija A/B, Br. 42, str. 116*; vidjeti također predmet *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina protiv Urugvaja), Presuda, I.C.J. Reports 2010 (I), str. 68, tačka 150.*), niti da se moraju voditi dugi pregovori (*Mavrommatis Palestine Concessions, Presuda Br. 2, 1924, P.C.I.J., Serija A, Br. 2, str. 13*). Međutim, države moraju postupati tako da "pregovori budu konstruktivni". Ovaj zahtjev nije zadovoljen kada, naprimjer, bilo koja strana "insistira na svom stavu ne razmišljajući o bilo kakvoj izmjeni" (*North Sea Continental Shelf (Savezna Republika Njemačka/Danska; Savezna Republika Njemačka/Holandija), Presuda, I.C.J. Reports 1969, str. 47, tačka 85.*; vidjeti također *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina protiv Urugvaja), Presuda, I.C.J. Reports 2010 (I), str. 67, tačka 146.*) ili kada bilo koja strana opstruira pregovore, naprimjer, prekidom komunikacija ili izazivanjem neopravdanih kašnjenja ili nepoštivanjem dogovorenih procedura (*Lake Lanoux Arbitration (Spain/France) (1957), Reports of International Arbitral Awards (RIAA), Vol. XII, p. 307*). Pregovori s ciljem postizanja sporazuma također podrazumijevaju da strane u razumnoj mjeri uzimaju u obzir interese druge strane (*Fisheries Jurisdiction (Ujedinjeno Kraljevstvo protiv Islanda), Meritum, Presuda, I.C.J. Reports 1974, str. 33, tačka 78.*). U pogledu dokaza potrebnog za utvrđivanje o postojanju loše vjere (okolnosti koje bi opravdale zahtjev bilo koje strane da bude oslobođena obaveze pregovaranja) "mora postojati nešto više od neuspjeha određenih pregovora" (Arbitraža o pitanju *Tacna-Arica (Čile/Peru) (1925), RIAA, Vol. II, str. 930*). Takav dokaz mogao bi se pružiti preko posrednih dokaza, ali bi oni morali biti potkrijepljeni "ne spornim hipotezama, nego jasnim i uvjerljivim dokazima iz kojih jasno slijedi takav zaključak" (*ibid.*).

79. Međutim, nakon što je ispitalo prigovore vlada, Veliko vijeće nalazi da oni ne opravdavaju preispitivanje odluke Vijeća kojom se odbijaju prethodni prigovori vlada. Doista, uz razloge na koje se poziva Vijeće, Veliko vijeće ne može ne primijetiti da odluke srbijanskih i slovenskih sudova, navedene u tač. 44., 49. i 51. u tekstu, pokazuju da su zahtjevi poput onih koji se razmatraju u ovom predmetu opstali i nakon raspada SFRJ. Nadalje, što se tiče upita Vlade Slovenije u vezi s postojanjem i tačnim iznosom ušteđevine aplikanata, Veliko vijeće ponovo je razmotrilo sve dokaze u spisu, odnosno kopiju bankovnih izvještaja na kojima je prikazan saldo na računima gđe Ališić i gosp. Sadžaka na dan 31.12.1991., kopiju ugovora o depozitu gosp. Sadžaka, izvode iz štedne knjižice gosp. Šahdanovića gdje je prikazan saldo na jednom od njegovih računa dana 17.4.1992., službene podatke Vlade Srbije u postupku pred Vijećem o saldu na računima gosp. Šahdanovića dana 3.01.2002., podatke na mikrofilmu koji se odnose na račune gđe Ališić i gosp. Sadžaka koje je dostavila Vlada Bosne i Hercegovine, te dokument koji je izdala Agencija za privatizaciju Federacije BiH kojim se potvrđuje da aplikanti nisu iskoristili svoju "staru" deviznu štednju u procesu privatizacije.

111. Veliko vijeće je saglasno i potvrđuje nalaz Vijeća.

136. Veliko vijeće stoga zaključuje, kao što je zaključilo i Vijeće, da je Slovenija povrijedila član 13. u

odnosu na gđu Ališić i gosp. Sadžaka, te Srbija u odnosu na gosp. Šahdanovića. Veliko vijeće dalje zaključuje da nijedna druga tužena država nije prekršila član 13.

145. Imajući u vidu sistemski problem koji je Sud identificirao, on smatra da je bez sumnje potrebno preduzeti opće mjere na državnom nivou za izvršenje ove presude.

4. *Utvrđuje*, s petnaest glasova prema dva glasa, da ostale tužene države nisu povrijedile član 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju;

Isabelle Berro-Lefèvre,

- jednoglasno utvrdilo da druge tužene države nisu povrijedile član 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju;

(a) Osnovne banke, udružene banke i narodne banke

"Ako je novčani depozit primljen kao ulog na štednju, banka odnosno štedno-kreditna organizacija izdaje deponentu štednu knjižicu."

22. Nadalje, proglašena je konvertibilnost dinara što je dovelo do masovnog povlačenja deviza iz komercijalnih banaka. Stoga je SFRJ uvela hitne mjere kojima je u velikoj mjeri ograničeno podizanje deviznih depozita. Naprimjer, od decembra 1990. godine, kada je izmijenjen član 71. Zakona o deviznom poslovanju iz 1985., štediše su svoje depozite mogle koristiti samo za plaćanje uvezenih roba ili usluga za vlastite potrebe ili potrebe članova porodice, kupovinu deviznih obveznica, oporučno darivanje u naučne ili humanitarne svrhe, ili za plaćanje životnog osiguranja u lokalnom osiguravajućem društvu (štediše su ranije svoje depozite mogle koristiti i za plaćanje roba i usluga u inozemstvu). Osim toga, član 3. Odluke Vlade SFRJ iz aprila 1991. godine ¹², koja je bila na snazi do februara 1992. godine, i član 17.(c) odluke NBJ od januara 1991. godine ¹³, koju je Ustavni sud SFRJ proglasio neustavnom u aprilu 1992. godine, ograničili su iznos koji štediše mogu jednokratno podići ili koristiti za navedene svrhe na 500 DEM odjednom, tj. najviše 1.000 DEM mjesečno (vidjeti tačku 53. u tekstu).

35. Izmjenama i dopunama Zakona o postupku upisa pravnih lica u sudski registar iz 2000. ²¹ godine, Parlament FBiH je 2003. godine produžio zakonski rok za brisanje ratnih upisa u registar poslovnih subjekata do 2004. godine. Ubrzo nakon toga, u novembru 2004. godine Općinski sud u Sarajevu odlučio je da domaća Ljubljanska banka Sarajevo nije sljednica sarajevske podružnice strane Ljubljanske banke Ljubljana; da nije odgovorna za "staru" deviznu štednju u toj podružnici i da se zbog toga upis u registar poslovnih subjekata iz 1993. godine, u kojem piše drugačije, mora brisati.

Ta odredba se, međutim, nije primjenjivala na jugoslavenske državljane koji su radili i živjeli u inozemstvu, poput aplikanta u ovom predmetu (vidjeti čl. 8.(6) i 17. te odluke). Nemogućnost da aplikanti u ovom predmetu podignu štednju sa svojih računa proistekla je iz primjene sljedećih odredbi domaćeg zakona, prikazanih hronološkim redoslijedom.

"(1) Prekidi postupka na sudovima u Republici Sloveniji koji se odnose na devizna sredstva u čvrstoj valuti položena u neku od komercijalnih banaka ili bilo koju njenu podružnicu u bilo kojoj državi sljednici bivše SFRJ, a koji su određeni prema Zakonu o Fondu Republike Slovenije za sukcesiju... ostaju na snazi. Svi postupci iz prethodne rečenice koji su već nastavljeni vraćaju se u stanje prekida ili obustave.

65. Finansijska sredstva SFRJ podijeljena su u sljedećem srazmjeru: Bosna i Hercegovina - 15,5%, Hrvatska – 23%, Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija - 7,5%, Slovenija – 16%, te Srbija i Crna Gora (čija sljednica je kasnije postala Srbija) - 38% (u skladu s članom 5. Aneksa C Ugovora). Kako izgleda, u periodu od 2003. do 2012. godine, praktično sve devize s računa bivše NBJ u inozemstvu, u iznosu od oko 237 miliona američkih dolara u bankama u SAD-u, te 221 milion američkih dolara u drugim bankama, podijeljene su među državama sljedenicama u navedenom odnosu ⁴².

(a) Dodatak ovom ugovoru;

80. Uzimajući također u obzir izuzetne okolnosti ovog slučaja, Veliko vijeće zaključuje da je pokazano izvan razumne sumnje da aplikanti imaju "staru" deviznu štednju u iznosima navedenim u tački 10. u tekstu i nalazi da je u dovoljnoj mjeri utvrđeno da su ti depoziti zaista predstavljali "imovinu" u smislu člana 1. Protokola br. 1 (vidjeti, između ostalih izvora, *Gayduk i drugi protiv Ukrajine* (odl.), br. 45526/99, odluka od 2.7.2002., u pogledu početnih depozita; *Merzhoyev protiv Rusije*, br. 68444/01, tačka 48., 8.10.2009.; *Suljagić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 27912/02, tačka 35., 3.11.2009.; *Boyajyan protiv Armenije*, br. 38003/04, tačka 54., 22.3.2011.; *Kotov protiv Rusije* [GC], br. 54522/00, tačka 90., 3.4.2012.; i *A. i B. protiv Crne Gore*, br. 37571/05, tačka 68., 5.3.2013.).

112. Sud također napominje da su Ljubljanska banka Ljubljana i Investbanka i dalje bile odgovorne za staru deviznu štednju u svojim bosanskohercegovačkim podružnicama nakon raspada SFRJ. Domaće pravo i praksa navedeni u tač. 44., 45., 49. i 51. u tekstu to nesumnjivo potvrđuju. Posebno, domaći sudovi u Sloveniji i Srbiji i dalje su smatrali da su stara Ljubljanska banka Ljubljana i Investbanka odgovorne za "staru" deviznu štednju u njihovim podružnicama.

146. Konkretno, Slovenija treba preduzeti sve potrebne mjere, uključujući i zakonske izmjene, u roku od jedne godine i pod nadzorom Odbora ministara, kako bi omogućila gđi Ališić, gosp. Sadžaku i svim drugim osobama koje su u istom položaju da im bude isplaćena njihova "stara" devizna štednja pod istim uslovima pod kojima je ona isplaćena osobama koje su takvu štednju imale u domaćim podružnicama slovenskih banaka (ti uslovi navedeni su u tački 48. u tekstu). U istom roku, i pod nadzorom Odbora ministara, Srbija treba preduzeti sve potrebne mjere kako bi omogućila gosp. Šahdanoviću i svim drugim osobama koje su u istom položaju da im bude isplaćena njihova "stara" devizna štednja pod istim uslovima pod kojima je ona isplaćena državljanima Srbije koji su takvu štednju imali u domaćim podružnicama srbijanskih banaka (ti uslovi navedeni su u tački 45. u tekstu).

5. *Jednoglasno utvrđuje* da je Srbija povrijedila član 13. Konvencije u odnosu na gosp. Šahdanovića;

David Thór Björgvinsson,

- *jednoglasno utvrdilo* da je Srbija povrijedila član 13. Konvencije u odnosu na gosp. Šahdanovića;

(b) Devizni depoziti

Članom 1044. zakona propisuje se:

3. *Raspad SFRJ 1991./92. godine*

36. Domaća Ljubljanska banka Sarajevo je 2006. godine prodala svoju imovinu jednom hrvatskom preduzeću koje se zauzvrat obavezalo da će podmiriti dugove te banke. Istovremeno, prostorije u vlasništvu sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana pod nadzorom Vlade FBiH, do konačnog utvrđivanja statusa te podružnice, iznajmljene su istom hrvatskom preduzeću u ime i za račun Ljubljanske banke Ljubljana.

54. Relevantni dio Ustavnog zakona Slovenije iz 1991. godine sa izmjenama i dopunama iz 1994. godine glasi:

(2) Postupci iz prethodnog stava bit će prekinuti ili obustavljeni sve dok se ne pronade rješenje pitanja preuzimanja garancija SFRJ ili NBJ za te pologe na osnovu člana 7. Aneksa C Ugovora o pitanjima sukcesije, te će se po ispunjenju tog uslova automatski nastaviti."

66. U skladu s članom 4. Ugovora o pitanjima sukcesije, osnovan je Stalni zajednički odbor viših predstavnika država sljednica radi nadzora nad djelotvornim provođenjem Ugovora, te da posluži kao forum za raspravu o pitanjima koja se pojave tokom njegovog provođenja. Odbor se do sada sastao tri puta: 2005., 2007. i 2009. godine.

(b) Članove 1., 3. i 4. Aneksa B;

81. Prema tome, Veliko vijeće odbija prethodne prigovore tuženih država. Konstatira se da, za razliku od njihovog stava u postupku pred Vijećem, nijedna od tuženih država nije u svom podnesku Velikom vijeću istakla navod da aplikanti nisu iscrpili domaća pravna sredstva.

113. Tačno je da je prema sudskom registru preduzeća za period 1993.-2004. bosanskohercegovačka banka pod nazivom Ljubljanska banka Sarajevo također bila odgovorna za "staru" deviznu štednju u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana. Ipak, domaći sudovi, kako u Bosni i Hercegovini, tako i u Sloveniji, utvrdili su da je sporni ratni upis u registar preduzeća oduvijek bio nezakonit (vidjeti tač. 30.-35. i 51. u tekstu). Taj upis je stoga brisan iz registra. Sud ne vidi razloga da se ne saglasi s domaćim sudovima u tom pogledu. Doista, Sud je u mnogim prilikama smatrao da je prvenstveno na domaćim sudovima da riješe probleme tumačenja domaćih propisa, tako da je uloga Suda ograničena na utvrđivanje da li su učinci takvog tumačenja usklađeni s Konvencijom (vidjeti *Waite i Kennedy protiv Njemačke* [GC], br. 26083/94, tačka 54., ESLJP 1999-I; *Nejdet Şahin i Perihan Şahin protiv Turske* [GC], br. 13279/05, tačka 49., 20.10.2011.; i *Vučković i drugi protiv Srbije* [GC], br. 17153/11, tačka 80., 25.3.2014.).

147. Mora se naglasiti da se navedene mjere ne odnose na osobe kojima je, iako se nalaze u istom položaju kao i aplikanti u ovom predmetu, u potpunosti isplaćena njihova "stara" devizna štednja, poput osoba koje su mogle podići svoju "staru" deviznu štednju zbog humanitarnih razloga (vidjeti tač. 25. i 44. u tekstu) ili je koristiti u procesu privatizacije u FBiH (vidjeti tačku 32. u tekstu), ili osoba kojima su vlade Makedonije i Hrvatske isplatile njihovu "staru" deviznu štednju koju su te osobe imale u podružnicama Ljubljanske banke u Zagrebu i Skoplju (vidjeti tač. 43. i 52. u tekstu). Srbija i Slovenija stoga mogu isključiti ove osobe iz svojih planova isplate. Međutim, ako je samo dio nečije "stare" devizne štednje isplaćen na ovaj način, Srbija i Slovenija su sada odgovorne za preostali dio (Srbija za "staru" deviznu štednju u svim podružnicama srbijanskih banaka, a Slovenija za takvu štednju u svim podružnicama slovenskih banaka, bez obzira na državljanstvo zainteresiranog štediše i mjesto gdje se nalazi podružnica).

6. *Jednoglasno utvrđuje* da je Slovenija povrijedila član 13. Konvencije u odnosu na gđu Ališić i gosp.

Sadžaka;

Danuté Jočiené,

- utvrdilo, sa šest glasova prema jednom, da je Slovenija povrijedila član 13. Konvencije u pogledu gđe Ališić i gosp. Sadžaka;

"1. U štednu knjižicu unose se sve uplate i podizanja novca.

(c) Sistem redeponiranja

23. SFRJ se raspala 1991./92. U državama sljednicama, devize deponirane prije raspada SFRJ stavljene su pod poseban režim i uobičajeno se nazivaju "starom" ili "zamrznutom" deviznom štednjom. Dalje u tekstu daje se prikaz relevantnih domaćih propisa i prakse u pogledu te štednje u svakoj od pet država sljednica - abecednim redoslijedom - koje su istovremeno i tužene države u ovom predmetu.

37. Nadležni sud je 2010. godine pokrenuo stečajni postupak nad Ljubljanskom bankom Sarajevo u Bosni i Hercegovini. Stečajni postupak je još uvijek u toku.

Dana 3.12.2009. Ustavni sud Slovenije proglasio je tu odredbu neustavnom.

67. Sljedeće odredbe tog ugovora su također relevantne u ovom predmetu:

(c) Članove 4. i 5.(1) Aneksa C;

114. Nakon što je utvrđeno da su Ljubljanska banka Ljubljana i Investbanka i dalje odgovorne za "staru" deviznu štednju u njihovim bosanskohercegovačkim podružnicama, mora se ispitati, kao što je to uradilo i Vijeće, da li su Slovenija i Srbija bile odgovorne za propust ovih banaka da vrate dug aplikantima. U tom pogledu Sud ponavlja da država može biti odgovorna za dugove preduzeća u vlasništvu te države čak i ako je to preduzeće zasebno pravno lice, pod uslovom da ono ne uživa institucionalnu i operativnu nezavisnost u odnosu na državu u dovoljnoj mjeri da to državu oslobađa odgovornosti prema Konvenciji (vidjeti, među ostalim izvorima, *Mykhaylenky i drugi protiv Ukrajine*, br. 35091/02 *et al.*, tač. 43.-46., ECHR 2004-XII; *Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei protiv Moldavije*, br. 39745/02, tač. 17.-19., 3.4.2007.; *Yershova protiv Rusije*, br. 1387/04, tač. 54-63, 8.4.2010.; i *Kotov*, citiran gore, tač. 92.-107.). Ključni kriteriji korišteni u navedenim predmetima kako bi se utvrdilo da li je država zaista odgovorna za takve dugove bili su sljedeći: pravni status preduzeća (prema javnom ili privatnom pravu); priroda njegove djelatnosti (javna funkcija ili obični komercijalni posao); kontekst njegovog rada (poput monopola ili visokoreguliranog biznisa); njegova institucionalna nezavisnost (omjer državnog vlasništva); te njegova operativna nezavisnost (obim državnog nadzora i kontrole).

148. Kako bi srbijanskim i slovenskim organima omogućili provjeru salda na njihovim računima, aplikanti i druge osobe koje su i istom položaju moraju se povinovati zahtjevima svakog postupka verifikacije koji uspostave te države. Bez obzira na navedeno, nijedan zahtjev ne smije biti odbijen samo zbog toga što nema originalnog ugovora ili štedne knjižice (s obzirom na vrijeme koje je proteklo, te ratove koji su na različite načine pogodili toliko mnogo ljudi) pod uslovom da osobe o kojima je riječ mogu dokazati svoja potraživanja na drugi način. Nadalje, sve odluke o verifikaciji moraju podlijegati sudskom preispitivanju.

7. *Utvrđuje*, s petnaest glasova prema dva glasa, da ostale tužene države nisu povrijedile član 13. Konvencije;

Dragoljub Popović,

- jednoglasno utvrdilo da druge tužene države nisu povrijedile član 13. Konvencije; i

2. Upisi u knjižicu potvrđeni pečatom banke i potpisom ovlaštenog lica dokaz su

C. Okolnosti koje se odnose na svaku tuženu državu

(d) Član 6. Aneksa D.

115. Dodatni faktori koje je potrebno uzeti u obzir su sljedeći: da li je država direktno odgovorna za finansijske teškoće preduzeća, da li je izvukla sredstva preduzeća na štetu preduzeća i njegovih zainteresiranih osoba, da li je propustila održavati odnos odgovarajuće distance s preduzećem, odnosno da li je na drugi način zloupotrebljavala korporativnu formu (vidjeti *Anokhin protiv Rusije* (odl.), br. 25867/02, 31.5.2007., i *Khachatryan protiv Ermenije*, tač. 51.-55., br. 31761/04, 1.12.2009.). Konačno, u pogledu preduzeća pod režimom društvenog vlasništva koji je bio uveliko korišten u SFRJ, a još uvijek se koristi u Srbiji, Sud je utvrdio da ona općenito ne uživaju "institucionalnu i operativnu nezavisnost u odnosu na državu u dovoljnoj mjeri da to državu oslobađa njene odgovornosti prema Konvenciji" (vidjeti, među mnogim izvorima, *R. Kačapor i drugi*, citirana gore, tač. 96.-99., i *Zastava It Turs protiv Srbije* (odl.), br. 24922/12, tač. 19.-23., 9.4.2013.).

149. Iako nema sumnje da je nemogućnost slobodnog raspolaganja njihovom "starom" deviznom štednjom u periodu dužem od 20 godina izazvala određenu duševnu bol i frustraciju kod svih osoba koje su time bile pogođene, Sud za sada ne nalazi da je potrebno ukazati da bi Srbija i Slovenija, u smislu opće mjere, svim tim osobama trebalo da osiguraju odgovarajuću naknadu na ime te štete. Međutim, ako bilo koja od ovih država ne primijeni mjere navedene u tački 146. u tekstu, te tako nastavi kršiti Konvenciju, Sud može preispitati pitanje naknade u odgovarajućem budućem predmetu koji se odnosi na ovu stvar protiv države o kojoj je riječ (vidjeti *Suljagić*, citiran gore, tačka 64.).

8. *Jednoglasno utvrđuje* da nema potrebe ispitivati pritužbu prema članu 14. Konvencije, posmatranom zajedno s članom 13. Konvencije i članom 1. Protokola br. 1 u odnosu na Srbiju i Sloveniju, te da nije došlo do povrede člana 14. Konvencije, posmatranog zajedno s članom 13. Konvencije i članom 1. Protokola br. 1 u pogledu ostalih tuženih država;

Päivi Hirvelä,

- jednoglasno utvrdilo da nema potrebe da se ispituje pritužba prema članu 14. Konvencije posmatranom zajedno s članom 13. Konvencije i članom 1. Protokola br. 1 u odnosu na Srbiju i Sloveniju, te da nije došlo do povrede člana 14. Konvencije posmatranog zajedno s članom 13. Konvencije i članom 1. Protokola br. 1 u odnosu na druge tužene države.

uplata odnosno podizanja u odnosima između banke i ulagača.

(a) Mjere koje se odnose na "staru" deviznu štednju

(5) Ništa u prethodnim stavovima ovog člana neće uticati na prava ili obaveze strana potpisnica ovog ugovora prema bilo kojoj važećoj odredbi koja ih obavezuje u smislu rješavanja sporova."

116. Iako je navedena praksa nastala u vezi s preduzećima koja nisu finansijske institucije, Sud smatra da ona također važi i za banke o kojima je riječ u ovom predmetu. U tom pogledu, Sud napominje da je Ljubljanska banka Ljubljana u državnom vlasništvu Slovenije i da je pod upravom slovenske vladine agencije – Fonda za sukcesiju (vidjeti tačku 49. u tekstu). Nadalje, ključno je da je izmjenom Ustavnog zakona iz 1991. godine Slovenija prebacila veći dio imovine banke na novu banku, na štetu banke i njenih zainteresiranih osoba (ibid.). Država je tako raspolagala imovinom Ljubljanske banke Ljubljana kako je htjela (uporediti *Khachatryan*, citiran gore, tačka 51.). Veliko vijeće je stoga saglasno i potvrđuje zaključak Vijeća da postoji dovoljan osnov da se Slovenija smatra odgovornom za dug Ljubljanske banke Ljubljana prema gđi Ališić i gosp. Sadžaku. U vezi s tim, Sud također konstatira da u predmetu postoje određeni dokazi koji pokazuju da je većina sredstava iz sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana završila u Sloveniji (vidjeti tačku 18. u tekstu).

150. Konačno, Sud odgađa razmatranje svih sličnih predmeta u periodu od jedne godine (vidjeti *Suljagić*, citiran gore, tačka 65.). Ova odluka nema uticaja na ovlaštenja Suda da u svakom trenutku takvu aplikaciju proglasi nedopuštenom ili je izbriše sa svoje liste predmeta u skladu s Konvencijom.

9. *Jednoglasno utvrđuje* da propust vlada Srbije i Slovenije da uključe aplikante u ovom predmetu i sve druge osobe koje se nalaze u istom položaju u svoje planove isplate "stare" devizne štednje predstavlja sistemski problem;

Mirjana Lazarova Trajkovska,

Uz presudu je priloženo izdvojeno mišljenje sudije Zupančiča.

3. Suprotan sporazum je ništavan."

(b) Status sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana i Ljubljanske banke Sarajevo, osnovane 1993. godine

117. Što se tiče Investbanke, Sud primjećuje da je i ona u državnom vlasništvu, i to Srbije, te da je pod upravom srbijanske vladine agencije – Agencije za osiguranje depozita (vidjeti tačku 47. u tekstu). Što je još značajnije, prema Zakonu o privatizaciji iz 2001. godine, ta banka morala je otpisati znatna potraživanja koja je imala prema preduzećima u državnom i društvenom vlasništvu na štetu same banke i njenih zainteresiranih osoba (ibid.). Kao i Slovenija u pogledu Ljubljanske banke Ljubljana, i Srbija je tako raspolagala sredstvima Investbanke kako je smatrala za shodno. Veliko vijeće je stoga saglasno i potvrđuje zaključak Vijeća da postoji dovoljan osnov da se Srbija smatra odgovornom za dug Investbanke prema gosp. Šahdanoviću.

10. *Utvrdjuje*, sa šesnaest glasova prema jednom glasu, da Srbija mora preduzeti sve potrebne mjere, uključujući i zakonske izmjene, u roku od jedne godine i pod nadzorom Odbora ministara, kako bi omogućila gosp. Šahdanoviću i svim drugim osobama koje su u istom položaju da im se isplati njihova "stara" devizna štednja pod istim uslovima pod kojima je isplaćena i srbijanskim državljanima koji su takvu štednju imali u domaćim podružnicama srbijanskih banaka;

Ganna Yudkivska,

5. Dana 18.3.2013., po zahtjevima vlada Srbije i Slovenije, odbor Velikog vijeća odlučio je uputiti predmet Velikom vijeću u skladu s članom 43. Konvencije.

Također, član 1045. tog zakona glasi:

(c) Status tuzlanske podružnice Investbanke

118. Sud želi naglasiti da su ovi zaključci ograničeni na okolnosti ovog predmeta i ne podrazumijevaju da nijedna država nikada neće moći sanirati propalu banku bez preuzimanja direktne odgovornosti za dug te banke prema članu 1. Protokola br. 1 (vidjeti *Kotov*, citiran u tekstu gore, tačka 116., i *Anokhin*, citiran gore) niti, kako je sugerirala Slovenija (vidjeti tač. 93.-94. u tekstu), da ova odredba zahtijeva da strane podružnice domaćih banaka uvijek budu obuhvaćene domaćim sistemom osiguranja depozita. Sud smatra da je ovaj predmet poseban iz sljedećih razloga. Prvo, kada su aplikanti deponirali svoj novac, SFRJ je još uvijek postojala i podružnice o kojima je riječ nisu bile strane podružnice. Nadalje, Ljubljanska banka Ljubljana bila je u državnom vlasništvu i prije njene sanacije. Zaista, i ta banka i Investbanka uvijek su bile u državnom ili u društvenom vlasništvu. Ovaj predmet očito se razlikuje od standardnog slučaja sanacije nesolventne privatne banke. Presuda Suda EFTA-a na koju se poziva slovenska vlada nije od velikog značaja za predmetni slučaj jer se odnosi na sanaciju propale privatne banke u posebnom pravnom okviru koji je primjenjiv u Islandu. Nadalje, štediša o kojima je riječ u tom predmetu, za razliku od aplikanata u ovom predmetu, već su bile isplatile vlasti Holandije i Ujedinjenog Kraljevstva (vidjeti tač. 71.-73. u tekstu).

11. *Utvrdjuje*, sa šesnaest glasova prema jednom glasu, da Slovenija mora preduzeti sve potrebne mjere, uključujući i zakonske izmjene, u roku od jedne godine i pod nadzorom Odbora ministara, kako bi omogućila gđi Ališić, gosp. Sadžaku i svim drugim osobama koje su u istom položaju da im se isplati njihova "stara" devizna štednja pod istim uslovima pod kojima je isplaćena i osobama koje su takvu štednju imale u domaćim podružnicama slovenskih banaka;

Angelika Nußberger,

6. Sastav Velikog vijeća određen je u skladu s odredbama člana 26. st. 4. i 5. Konvencije i pravilom 24. Boštjan M. Zupančič, sudija izabran iz Slovenije, odlučio se povući iz Velikog vijeća (pravilo 28.). Slovenska vlada je umjesto njega imenovala Angeliku Nußberger, sutkinju izabranu iz Njemačke (član 26. stav 4. Konvencije i pravilo 29.). David Thór Björgvinsson i Danutė Jočienė, čiji su mandati istekli 31.10.2013., nastavili su raditi na ovom predmetu (član 23. stav 3. Konvencije i pravilo 24. stav 4).

Na uloge na štednju plaća se kamata.."

(a) Mjere koje se odnose na "staru" deviznu štednju

119. Sudu nije promaklo ni pozivanje srbijanske vlade na predmet *Molnar Gabor* (vidjeti tačku 91. u tekstu). Međutim, u tom predmetu Sud je ispitivao odredbe srbijanskog Zakona o staroj deviznoj štednji u pogledu osoba koje su, za razliku od ovih aplikanta, stekle pravo da im srbijanske vlasti postupno otplate njihovu ušteđevinu. Sud je smatrao, s obzirom na tešku stvarnost srbijanske privrede u datom vremenu, te slobodu procjene koja je data državama u vezi s pitanjima koja se odnose na ekonomsku politiku, da su sporne odredbe uspostavile pravičnu ravnotežu između općeg interesa i prava aplikanta. Za razliku od toga, gosp. Šahdanović nije stekao pravo na takvu postupnu isplatu od strane srbijanskih vlasti. Prema tome, ovaj predmet treba razlikovati od predmeta *Molnar Gabor*.

12. *Odlučuje* jednoglasno da se odgađa razmatranje svih sličnih predmeta protiv Srbije i Slovenije u periodu od jedne godine, bez uticaja na ovlaštenje Suda da u svakom trenutku takvu aplikaciju proglasi nedopuštenom ili je izbriše sa svoje liste predmeta u skladu s Konvencijom;

Linos-Alexandre Sicilianos,

7. Stranke su dostavile svoja dodatna pisana izjašnjenja (pravilo 59. stav 1.).

(b) Status zagrebačke podružnice Ljubljanske banke Ljubljana

120. Utvrdivši da je Slovenija odgovorna za dug Ljubljanske banke Ljubljana prema gđi Ališić i gosp. Sadžaku, a da je Srbija odgovorna za dug Investbanke prema gosp. Šahdanoviću, Sud mora ispitati da li postoji bilo kakav dobar razlog zbog kojeg su navedene države propustile isplatiti aplikante tokom toliko mnogo godina. Objašnjenje vlada Srbije i Slovenije za ovo kašnjenje u biti je da međunarodno pravo o sukcesiji država zahtijeva samo da se o pitanjima sukcesije pregovara u dobroj vjeri, bez nametanja vremenskih rokova za rješavanje takvih pitanja. One su dalje navele da je njihovo insistiranje na odgovornosti Bosne i Hercegovine za "staru" deviznu štednju u bosanskohercegovačkim podružnicama slovenskih i srbijanskih banaka tokom pregovora o sukcesiji bilo u potpunosti u skladu s glavnim principom međunarodnog prava o sukcesiji država - principom teritorijalnosti.

13. *Utvrđuje* sa šesnaest glasova prema jednom glasu

André Potocki,

8. Održana je javna rasprava u Zgradi ljudskih prava u Strasbourgu dana 10.7.2013. (pravilo 59. stav 3.). Sudu su pristupili:

(a) Mjere koje se odnose na "staru" deviznu štednju

121. Sud nije saglasan s tvrdnjom Slovenije i Srbije da princip teritorijalnosti treba primijeniti na štednju aplikanata u ovom predmetu. U skladu s međunarodnim pravom o sukcesiji država, princip "pravičnog srazmjera" predstavlja vodeći princip kad je riječ o državnim dugovima. Iako je tačno da Rezolucija o sukcesiji država u pitanjima imovine i dugova iz 2001. godine Instituta za međunarodno pravo propisuje da se princip teritorijalnosti primjenjuje izričito na lokalne dugove, ušteđevina aplikanata evidentno ne spada u tu kategoriju državnih dugova (vidjeti tačku 60. u tekstu). Sud također nije saglasan s tvrdnjom Slovenije i Srbije da međunarodno pravo zahtijeva samo da se o pitanjima sukcesije pregovara; ono također propisuje da se, u slučaju da se ne postigne sporazum, dugovi države moraju pravično raspodijeliti (ibid.).

(a) da Srbija, u roku od tri mjeseca, treba isplatiti iznos od 4.000 eura (četiri hiljade eura) gosp. Šahdanoviću na ime nematerijalne štete, kao i sve poreze koji mogu biti zaračunati;

Faris Vehabović,

(a) u ime aplikanata

(b) Status Investbanke i njenih podružnica

122. Dalje treba napomenuti da bi pravična raspodjela duga o kojem je riječ u ovom predmetu zahtijevala globalnu procjenu imovine i dugova bivše države i veličinu dijelova koji su do sada pripisani svakoj od država sljednica. Ovo pitanje daleko je van obima ovog predmeta i van nadležnosti Suda (vidjeti *Kovačić i drugi*, citiran gore, tačka 256.).

(b) da Slovenija, u roku od tri mjeseca, treba isplatiti iznos od 4.000 eura (četiri hiljade eura) gđi Ališić i gosp. Sadžaku na ime nematerijalne štete, kao i sve poreze koji mogu biti zaračunati;

Ksenija Turković, *suci*,

Gosp. B. Mujčin,

(a) Mjere koje se odnose na "staru" deviznu štednju

123. Međutim, pregovori o pitanjima sukcesije nisu sprečavali države da usvoje mjere na državnom nivou kako bi zaštitile interese štediša poput aplikanata u ovom predmetu. Hrvatska vlada otplatila je veliki dio "stare" devizne štednje svojih državljana u zagrebačkoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana (vidjeti tačku 43. u tekstu), a makedonska vlada isplatila je ukupan iznos "stare" devizne štednje u podružnici te banke u Skoplju (vidjeti tačku 52. u tekstu). Unatoč tome, te dvije vlade nikada nisu odustale od svog stava da Slovenija na kraju treba biti odgovorna i nastavile su tražiti naknadu za isplaćene iznose na međudržavnom nivou (posebno u kontekstu pregovora o sukcesiji). Istovremeno, Vlada Slovenije isplatila je ukupan iznos "stare" devizne štednje u domaćim podružnicama Investbanke i drugim stranim bankama (vidjeti tačku 48. u tekstu), a Vlada Srbije pristala je da isplati "staru" deviznu štednju u podružnicama srbijanskih banaka u inozemstvu (poput tuzlanske podružnice Investbanke) onih deponenata koji su imali

džavljanstvo bilo koje države osim državljanstva država sljednica SFRJ (vidjeti tačku 45. u tekstu). Ovo pokazuje da su pronađena rješenja za neke kategorije štediša "stare" devizne štednje u spornim podružnicama, ali ne za aplikante u ovom predmetu.

(c) da nakon isteka navedenog roka od tri mjeseca pa sve do namirenja isplati običnu kamatu na navedeni iznos po stopi jednakoj najnižoj kamatnoj stopi za kredite Evropske centralne banke tokom perioda neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;

i Michael O'Boyle, *zamjenik registrara*,

Gosp. E. Eser, pravni zastupnici,

(b) Status Ljubljanske banke Ljubljana i njenih podružnica

124. Iako neka kašnjenja mogu biti opravdana u izuzetnim okolnostima (vidjeti *Merzhoyev*, citiran gore, tačka 56. i, *mutatis mutandis*, *Immobiliare Saffi*, citiran gore, tačka 69.), Sud nalazi da su aplikanti u predmetnom slučaju bili prisiljeni predugo čekati. Sud stoga nije uvjeren da su vlasti Slovenije i Srbije, bez obzira na široko polje slobodne procjene koje imaju u ovoj oblasti, kao što je navedeno u tački 106. u tekstu, uspostavile pravičnu ravnotežu između općeg interesa zajednice i imovinskih prava aplikanata koji su morali podnijeti nesrazmjerno veliki teret.

14. *Jednoglasno odbija* preostali dio zahtjeva aplikanata za pravičnu nadoknadu.

nakon vijećanja na sjednici zatvorenoj za javnost dana 10.7.2013. i 28.5.2014. godine,

Gosp. A. Mustafić, pomoćnik;

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO

125. Iz svih navedenih razloga, Sud zaključuje da je Slovenija povrijedila član 1. Protokola br. 1 u odnosu na gđu Ališić i gosp. Sadžaka, da je Srbija povrijedila taj član u odnosu na gosp. Šahdanovića, te da nijedna od ostalih tuženih država nije prekršila taj član.

Ova presuda sačinjena je na engleskom i francuskom jeziku i izrečena na javnoj raspravi održanoj u Zgradi ljudskih prava u Strasbourgu, dana 16.7.2014.

donosi sljedeću presudu koja je usvojena zadnjeg navedenog datuma:

(b) u ime Vlade Bosne i Hercegovine

Preambula

Gđa. M. Mijić, agentica,

Član 22. (b)

Gđa. B. Skalonjić, pomoćnica agentice,

...

(iii) punu odgovornost za devizne račune i devizne štedne uloge za koje Republika Slovenija nije preuzela garanciju;

Gđa. E. Veledar Arifagić,

...

Gosp. Z. Kelić,

Član 1.

Gosp. T. Ćurak,

Član 15.(č)(1)

Gosp. S. Bakić,

Član 21.(1)

Gosp. E. Kubat,

Član 36.

Gđa. V. Tufek,

RELEVANTNO MEĐUNARODNO PRAVO I PRAKSA

Gđa. N. Trossat,

I. MEĐUNARODNO PRAVO U ODNOSU NA SUKCESIJU DRŽAVA

Gosp. M. Mahmutović, savjetnici;

Član 27. (Državni dugovi)

(c) u ime Vlade Hrvatske

Član 29. (Lokalni dugovi)

Gđa. Š. Stažnik, agentica,

...

Gđa. N. Katić,

Član 24. st. 1. i 2.

Gđa. A. Metelko-Zgombić,

Član 25.

Gđa. M. Bašić,

II. UGOVOR O PITANJIMA SUKCESIJE I RELEVANTNA PRAKSA

Gđa. J. Vlašić,

Član 2. stav 3. (a)

Gđa. B. Grabovac,

Član 7.

Gđa. V. Zvonar, savjetnici;

Član 5.

(d) u ime Vlade Srbije

Član 9.

Gosp. S. Carić, agent,

III. MEĐUNARODNA SUDSKA PRAKSA U POGLEDU PACTUM DE NEGOTIANDO U MEĐUDRŽAVNIM PREDMETIMA

Gđa. V. Rodić,

IV. PRESUDA E-16/11 SUDA EFTA-e OD 28.1.2013.

Gđa. D. Dobrković,

PRAVO

Gosp. N. Petković,

I. PRETHODNI PRIGOVORI VLADA

Gosp. B. Milisavljević,

II. NAVODNA POVREDA ČLANA 1. PROTOKOLA BR. 1

Gosp. B. Kurbalija,

A. Zaključci Vijeća

Gđa. S. Đurđević, savjetnici;

B. Podnesci strana

(e) u ime Vlade Slovenije

(a) Bosna i Hercegovina

Gđa. N. Pintar-Gosenca, agentica,

(b) Hrvatska

Gđa. C. Annacker, pravna zastupnica,

(c) Srbija

Gđa. A. Nee,

(d) Slovenija

Gđa. M. Prevc,

(e) Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija

Gosp. R. Gabrovec,

C. Ocjena Velikog vijeća

Gđa. A. Polak-Petrič,

(a) Primjenjivo pravilo

Gosp. A. Kulick, savjetnici;

(b) Karakter navodne povrede

(f) u ime Vlade Makedonije

(c) Da li su tužene države poštovale princip zakonitosti

Gosp. K. Bogdanov, agent,

(d) Da li su tužene države slijedile "legitiman cilj"

Gđa. V. Stanojevska, savjetnica.

(e) Da li su tužene države poštovale princip "pravične ravnoteže"

Sud je saslušao izlaganja gosp. Mujčina, gđe Mijić, gđe Stažnik, gosp. Carića, gđe Annacker i gosp. Bogdanova.

III. NAVODNA POVREDA ČLANA 13. KONVENCIJE

A. Zaključci Vijeća

B. Podnesci strana

C. Ocjena Velikog vijeća

IV. NAVODNA POVREDA ČLANA 14. KONVENCIJE

V. PRIMJENA ČLANA 46. KONVENCIJE

A. Zaključci Vijeća

B. Podnesci stranaka

C. Ocjena Velikog vijeća

VI. PRIMJENA ČLANA 41. KONVENCIJE

A. Odšteta

B. Troškovi i izdaci

C. Zatezna kamata

Michael O'Boyle
zamjenik registrara

Dean Spielmann
predsjednik

U skladu s članom 45. stav 2. Konvencije i pravilom 74. stav 2. Pravila Suda, uz ovu presudu priložena su sljedeća izdvojena mišljenja: (a) saglasno mišljenje sutkinje Ziemele; (b) djelimično saglasno mišljenje sudije Popovića; (c) djelimično izdvojeno mišljenje o nesaglasnosti sutkinje Nu(berger, kojem se pridružio i sudija Popović. D.S. M.O'B.

IZDOJENA MIŠLJENJA SAGLASNO MIŠLJENJE SUTKINJE ZIEMELE

1. Glasala sam kao i većina u ovom predmetu. Napominjem da će ova presuda postati jedna od vodećih koje se bave specifičnim kontekstom sukcesije država i primjenom Evropske konvencije o ljudskim pravima na jednu posebno osjetljivu oblast: onu koja se odnosi na raspodjelu odgovornosti za dugove. Sud je morao utvrditi relevantne principe propisa o sukcesiji država koji bi mogli uticati na tumačenje člana 1. Protokola br. 1 u ovom predmetu. Stoga je dio presude pod naslovom "Relevantno međunarodno pravo i praksa" posebno važno.

2. Važno je istaknuti da, uprkos veoma širokom pristupu prema izvorima međunarodnog prava, koji je izražen u predmetu *Demir i Baykara protiv Turske* ([GC], br. 34503/97, tač. 85.-86., ESLJP 2008.), postoje izvjesna ograničenja u okviru kojih Sud mora postupati, te da stoga Sud nije pružio dublju prezentaciju i analizu primjenjivih principa pravnih propisa o sukcesiji država u oblasti gdje, u konačnici, postoji još mnogo pitanja i široka lepeza različite prakse koju države primjenjuju (vidjeti *Kovačić i drugi protiv Slovenije* [GC], br. 44574/98, 45133/98 i 48316/99, tačka 256., 3.10.2008.). Sud tako uzima ključne dijelove iz relevantne oblasti međunarodnog prava, fokusirajući se, naravno, na vlastitu sudsku praksu i principe.

3. Također je tačno da se glavni argument Slovenije i Srbije odnosio na naglašavanje principa teritorijalnosti u smislu odgovornosti država u situacijama sukcesije država. Sud odgovara na ovaj argument istaknuvši da to sigurno nije jedini princip koji se primjenjuje na problem dugova nakon raspada države (vidjeti tačku 121.). Sud u velikoj mjeri rješava to pitanje ponovivši i istaknuvši principe koji se odnose na obavezu pregovaranja u situacijama sukcesije država (ibid., Saglasno mišljenje sudije Ressa, tačka 4.) kao i princip pravičnog srazmjera u raspodjeli dugova države prethodnice. S obzirom na ograničen obim ovog predmeta, Sud ne ulazi (vidjeti tačku 123.) punom brzinom u pitanje pravične raspodjele dugova kao takvo i posebno se ne osvrće na princip neopravdanog bogaćenja koje bi, po mom mišljenju, također moglo biti relevantno za činjenice ovog predmeta (vidjeti čl. 37., 40. i 41. Bečke konvencije iz 1983. godine o sukcesiji država u pogledu državne imovine, arhiva i dugova, Mišljenje br. 1. Badinterove arbitražne komisije, te član 8. Rezolucije Instituta za međunarodno pravo iz 2001.). Međutim, čak i bez pozivanja na te principe *expressis verbis*, moglo bi se tvrditi da je ovo rješenje u skladu s njihovom suštinom i njihovom primjenom u međunarodnoj praksi.

4. Što se tiče glavnog argumenta u predmetu, uloge principa teritorijalnosti u situacijama sukcesije država, Sud dodatno učvršćuje stav Instituta za međunarodno pravo iznesen u njegovoj Rezoluciji iz 2001. godine, utvrdivši da princip teritorijalnosti nije jedini relevantan element među mnogima koje je potrebno uzeti u obzir prilikom utvrđivanja odgovornosti svake od država o kojima je riječ. Važna je priroda prava koja se traže. Sud pronalazi u Srbiji i Sloveniji odgovornost za banke u kojima su zamrznuti devizni računi aplikantata (vidjeti tač. 116.-117.). Ovaj pristup može se uporediti s pristupom Suda u predmetu *Likvidējamā p/s Selga i Vasiļevska protiv Latvije* ((odl), br. 17126/02 i 24991/02, 1.10.2013.) koji se odnosio na zamrznute devizne račune u jednoj banci u Ruskoj Federaciji. Tačno je da se međunarodna pravna pozicija Latvije razlikuje od pozicije tuženih država u ovom predmetu, budući da Latvija nije država sljednica u kontekstu raspada SSSR-a. Međutim, Ruska Federacija je država prethodnica, pa se ni u takvom scenariju nije mogao primijeniti princip teritorijalnosti kako su zahtijevali aplikanti u slučaju Latvije.

5. Kako je već rečeno, ja sam se u potpunosti saglasila s većinom u pogledu merituma ovog predmeta. Istovremeno, imam ozbiljne sumnje u pogledu *dicta* u odnosu na dio koji se odnosi na izvršenje presude, iako sam na kraju glasala kao većina (vidjeti tač. dispozitiv 10. i 11). Sud je počeo, s vremena na vrijeme, postavljati rokove u kojima države moraju izvršiti presudu pod nadzorom Odbora ministara. Praksa pokazuje da se Sud morao više puta vraćati svojoj izvornoj odluci što se tiče rokova. To je, po mom mišljenju, neizbježno budući da presude Suda obično uključuju načelna pitanja i zahtijevaju zakonske reforme, a takvi politički procesi su složeni (vidjeti, npr., *L. protiv Litvanije*, br. 27527/03, ESLJP 2007-IV), posebno u kontekstu sukcesije država. Nema sumnje da je u općem interesu u Evropi da se presude Evropskog suda za ljudska prava provode brzo i da se, kad je to moguće, prihvate šire posljedice. Kada je riječ o udjelu Suda u zajedničkoj odgovornosti, on je učinio sve što može, ukazujući čak i na moguća rješenja problema prema članu 46. gdje je to primjenjivo. Krajnje je vrijeme da države urade svoju "domaću zadaću" postupajući u skladu s praksom Suda, jer to također direktno utiče na efikasnost Suda. U tom kontekstu je Sud ponekad odlučivao, kao što je to slučaj u ovom predmetu, da odredi rokove izvršenja tuženim državama. To je pomalo očajnička mjera. Velika je šteta što je Sud doveden u situaciju da mora pribjeći takvim mjerama. To također predstavlja rizik za Sud, jer se od njega može zatražiti da još jednom preispita svoje odluke, a to pokreće ozbiljna pitanja koja se tiču principa pravne sigurnosti i konačnosti presuda. Ja bih mnogo više voljela da države ugovornice Konvencije i Odbor ministara zauzmu čvršći pristup kada je riječ o izvršenju presuda, nego da Sud mora preuzeti takav rizik.

DJELIMIČNO SAGLASNO MIŠLJENJE SUDIJE POPOVIĆA

Ja sam glasao kao i većina za zaključak da su Slovenija i Srbija napravile povredu u ovom predmetu, ali mislim da tač. 109.-125. presude treba da budu razjašnjene. Predmetna presuda ni u kojem slučaju ne može omogućiti da se Sud u budućnosti bavi aplikacijama iste prirode, ako budu podnesene protiv Bosne

i Hercegovine, Hrvatske i/ili Makedonije, u formaciji sudije pojedinca. Takve aplikacije ne mogu biti automatski proglašene nedopuštenim. Naprotiv, njima se mora baviti Vijeće, prvo u pogledu pitanja dopuštenosti, a kasnije, ako budu proglašene dopuštenim, također i njihovim meritumom.

DJELIMIČNO IZDVOJENO MIŠLJENJE SUTKINJE NU(BERGER, KOJEM SE PRIDRUŽUJE SUDIJA POPOVIĆ

A. Historijska dimenzija i finansijske implikacije predmeta

Nema nikakve sumnje da su povrijeđena prava aplikanata iz člana 1. Protokola br. 1 i člana 13. Konvencije. Međutim, ono s čim se Veliko vijeće moralo uhvatiti ukoštac u ovom veoma složenom i teškom predmetu nije bilo samo da odluči da li je došlo do povrede ljudskih prava ili nije, nego i kome pripisati odgovornost za te povrede koje su trajale više od 20 godina, bile uklopljene u kontekst raspada SFRJ, i tako poprimile historijsku dimenziju.

Istovremeno je Veliko vijeće moralo odlučiti o iznosu novca koji treba isplatiti ne samo aplikantima, nego i svima onima koji se nalaze u istoj situaciji kao i aplikanti. Tako je ono moralo donijeti odluku koja ima ogromne finansijske implikacije.

Na moju žalost, ne mogu podržati rješenje koje je usvojila većina.

B. Pripisivanje isključive odgovornosti za kršenje imovinskih prava aplikanata Sloveniji, odnosno Srbiji

Odgovornost za naknadu gubitka "stare" devizne štednje može se posmatrati kao pitanje građanskog prava (ovo je stav Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije, vidjeti tač. 85., 87. i 96.) ili kao pitanje sukcesije država koje je potrebno riješiti na osnovu međunarodnog prava (ovo je stav Srbije i Slovenije, vidjeti tač. 89. i 92.). Većina članova Velikog vijeća opredijelila se za građansko-pravni pristup⁴⁴ i odlučila da je samo Slovenija odgovorna za povredu prava gđe Ališić i gosp. Sadžaka, a da je samo Srbija odgovorna za povredu prava gosp. Šahdanovića. Tako države u kojima su "za vrijeme Jugoslavije" udružene banke u okviru socijalističkog modela samoupravljanja slučajno imale svoja sjedišta sada moraju isplatiti sve dugove nastale u sistemu koji je stvorila druga država prije stupanja na snagu Konvencije.

Prema mom mišljenju, ovo rješenje nije zadovoljavajuće niti adekvatno budući da je zasnovano na pretjeranom pojednostavljivanju složenih historijskih događanja i da izostavlja neke važne aspekte. Iako možda može biti primamljivo doći do jednostavnog i "lakog" rješenja, trebalo je usvojiti pristup koji bi bio više izdiferenciran.

1. Odgovornost SFRJ u uspostavi sistema

Nema nikakvog spora da ni Slovenija niti Srbija nisu same uspostavile cijeli bankarski sistem s njegovim planovima redeponiranja, nego SFRJ koja je bila u ozbiljnoj potrebi za stranom valutom (tačka 14.). Također, nema spora da uspostavljeni sistem nije imao zdravu finansijsku osnovu (tač. 14. i 17.). Privlačenje novca štediša davanjem daleko viših kamatnih stopa od tržišnih, koje su često prelazile 10% (tačka 14.), moralo se smatrati rizičnim investiranjem. Jasno je da očekivanje visoke dobiti koja je na taj način obećana nije bilo ekonomski utemeljeno.

Ovo je Sud već jasno izrekao (vidjeti *Suljagić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 27912/02, tačka 51., 3.11.2009.):

"Kao prvo, općepoznata je činjenica da je globalna ekonomska kriza 1970-ih posebno teško pogodila SFRJ. SFRJ se okrenula međunarodnom tržištu kapitala i uskoro postala jedna od najzaduženijih zemalja svijeta. Kada je međunarodna zajednica prestala s praksom davanja kredita 1970-ih godina, SFRJ je našla

izlaz u deviznoj štednji građana kojom je plaćala strane dugove i finansirala uvoz."

2. Slom sistema "za vrijeme Jugoslavije"

Do sloma ovog sistema došlo je još "za vrijeme Jugoslavije" (prestanak sistema redeponiranja 1988. godine (vidjeti tačku 20.); ukidanje sistema osnovnih i udruženih banaka 1989./1990. godine (vidjeti tačku 21.); masovno povlačenje deviza (vidjeti tačku 22.). SFRJ je bila ta koja je prvo pribjela hitnim mjerama ograničavajući uveliko podizanje deviznih depozita (vidjeti tač. 22. i 52.). Takve mjere ne bi bile potrebne da novac štediša nije već bio izgubljen u to vrijeme. Sve se to dogodilo u državi koja sada više ne postoji. To je Sud već eksplicitno prikazao u svojoj praksi (vidjeti *Suljagić*, citiran gore, tačka 10.; uporediti također *Kovačić i drugi protiv Slovenije* [GC], br. 44574/98, 45133/98 i 48316/99, tačka 40., 3.10.2008., te *Molnar Gabor protiv Srbije*, br. 22762/05, tačka 6., 8.12.2009.):

"Problemi nastali zbog stranih i domaćih dugova SFRJ izazvali su monetarnu krizu 1980-ih godina. Nacionalna ekonomija bila je na rubu kolapsa i SFRJ je preduzela hitne mjere, poput zakonskih zabrana u pogledu isplate devizne štednje (vidjeti član 71. Zakona o deviznim transakcijama iz 1985.). Time je devizna štednja praktično bila zamrznuta."

Iako garancija države prema građanskom pravu nije bila aktivirana prije raspada SFRJ (vidjeti tačku 15.), posljedice nefunkcionalnog sistema koji je uspostavila SFRJ treba posmatrati kao podijeljenu odgovornost država sljednica.

Međunarodnopravna dimenzija ovog predmeta stoga se ne smije zanemariti.

3. Obim nadležnosti Suda *ratione temporis*

Većina mjera koje su usvojile države sljednice kao odgovor na slom sistema uvodeći poseban režim za "staru" deviznu štednju bile su usvojene ranih 1990-ih (vidjeti tačke 23. et seq.), što znači prije stupanja na snagu Konvencije u tim državama (Slovenija 28.6.1994., Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija 10.4.1997., Hrvatska 5.11.1997., Bosna i Hercegovina 12.7.2002., Srbija 3.3.2004.). Praktično, računi devizne štednje ostali su "zamrznuti" u svim državama sljednicama, ali je bilo dozvoljeno podizanje uloga pod posebnim uslovima, posebno iz humanitarnih razloga (npr. Bosna i Hercegovina, vidjeti tačku 25., i Srbija, vidjeti tačku 44.; dokazni materijal koji Sud ima na raspolaganju ne sadrži podatke o tome da su Hrvatska i Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija preduzele bilo kakve hitne mjere ranih 1990-ih, vidjeti tač. 42. i 52.). Slovenija je preuzela garanciju od bivše SFRJ već 1991. godine i pristala isplatiti prvobitne depozite s pripadajućom kamatom 1993. godine, ali samo kada je riječ o ušteđevini u domaćim podružnicama dotičnih banaka (ali obuhvatajući kako slovenske banke, tako i domaće podružnice stranih banaka (vidjeti tačku 48.). Garancija koju je preuzela Bosna i Hercegovina bila je ograničena na domaće banke (vidjeti tačku 24.).

Evidentno je da su sve te mjere koje su usvojene neposredno nakon sloma SFRJ bile hitne mjere čiji je cilj bio osigurati povjerenje u nove državne strukture i izbjeći veće nezadovoljstvo i proteste u turbulentnim vremenima. Kako je vrijeme prolazilo, preduzete su dopunske mjere. Sve su bile napravljene prema konkretnim potrebama određene države sljednice, a posljedica je bila da su neki bili uključeni, a drugi isključeni (npr. Bosna i Hercegovina: garancija, a kasnije i isplata samo štednje u domaćim bankama (vidjeti tač. 24. i 27.); Srbija: isključivanje državljana ostalih država bivše SFRJ iz planova isplate (vidjeti tačku 45.). Nasuprot tome, Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija isplatila je sve dugove koji se odnose na "staru" deviznu štednju (vidjeti tačku 52.); u slučaju Hrvatske, ovo je, kako izgleda, kontroverzno pitanje (vidjeti tačku 42. i također *Kovačić i drugi*, citiran gore, tačka 183.).

Sud nema nadležnost *ratione temporis* za analizu o tome koliko su mjere usvojene prije stupanja na snagu Konvencije predstavljale uplitanje u prava aplikanta prema članu 1. Protokola br. 1 ili u kojoj mjeri su one bile diskriminirajuće i kršile taj član posmatran zajedno s članom 14. U vrijeme kada je Konvencija stupila na snagu, stanje stvari u dotičnim državama bilo je takvo da je aplikantima već nekoliko godina bio zabranjen pristup njihovom vlastitom novcu. Prema mom mišljenju, dužnosti država prema Konvenciji se stoga moraju analizirati kao pozitivne obaveze, a ne kao uplitanje. Novac je *de facto* već bio oduzet. On nije mogao biti oduzet po drugi put, ali je gubitak morao biti nadoknađen.

4. Kršenje pozitivnih obaveza

U kontekstu sukcesije država, pozitivne obaveze tuženih država prema članu 1. Protokola br. 1 bile su dvostruke. Na vertikalnom planu one su imale dužnost da nadoknade štetu koju su aplikanti pretrpjeli i odmah im osiguraju naknadu. Na horizontalnom planu one su morale međusobno pregovarati kako bi postigle dogovor o adekvatnoj raspodjeli dugova akumuliranih u okviru sistema u čiju uspostavu su sve bile uključene. Iako prva dužnost proističe direktno iz člana 1. Protokola br. 1, ona je isprepletana s drugom dužnošću koja proističe iz općeg međunarodnog prava i Ugovora o pitanjima sukcesije. Sud je mnogo puta ponovio da prava koja garantira Konvencija nisu teoretska i iluzorna, već praktična i efektivna. Pravo na isplatu nadoknade efektivno je jedino ako je jasno protiv koga mora biti usmjereno. Stoga su sve tužene države imale pozitivnu obavezu pregovarati o pitanju "stare" devizne štednje. Prema mom mišljenju, Hrvatska je prekršila ovu dužnost odbijanjem da nastavi pregovore 2002. godine (vidjeti tačku 63.), dok su sve ostale države bile spremne da ih ponovo nastave.

Kada je riječ o pozitivnoj obavezi nadoknade gubitka koji su pretrpjeli aplikanti, saglasan sam s većinom da Slovenija i Srbija nisu ispunile svoje pozitivne obaveze iz člana 1. Protokola br. 1. Restrukturiranjem stare Ljubljanske banke Ljubljana i prebacivanjem većeg dijela njene imovine na Novu Ljubljansku banku, Slovenija je 1994., odnosno u vrijeme kada je Konvencija već stupila na snagu, *de facto* onemogućila isplatu bez usvajanja bilo kakvih kompenzatornih mjera (vidjeti tačku 49.). Isto se može kazati i za Srbiju koja nije spriječila stečaj Investbanke (vidjeti tačku 47.).

Međutim, ne slažem se s većinom da Bosna i Hercegovina nije uopće odgovorna u tom pogledu. Ona je namjerno isključila državnu garanciju za isplatu "starih" deviznih depozita u inozemnim podružnicama domaćih banaka (vidjeti tačke 24. i naredne), te je tako dozvolila da se nastavi kršenje ljudskih prava. Primjer Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije (vidjeti tačku 52.), kao i rješenje pronađeno u slučaju Poštanske štedionice, gdje su države preuzele garancije za podružnice na njihovim teritorijama (vidjeti tačku 64.), pokazuju da nije postojao konsenzus za isključivanje odgovornosti države u kojoj su položena sredstva. Kategoričko odbijanje isplate je tim više neopravdano budući da je nesporno da je, u okviru sistema redeponiranja, dio novca vraćen u Bosnu i Hercegovinu.

Tako je većina članova Velikog vijeća propustila da ispita pozitivne obaveze svih tuženih država protiv kojih je bila usmjerena pritužba aplikanta.

C. Plan nadoknade

1. Nadoknada na osnovu sistema nastalih prije stupanja na snagu Konvencije

Većina članova Velikog vijeća odlučila je da "Slovenija mora preduzeti sve potrebne mjere...kako bi omogućila gđi Ališić, gosp. Sadžaku i svim drugim osobama koje se nalaze u istom položaju da im bude isplaćena njihova "stara" devizna štednja pod istim uslovima pod kojima je ona isplaćena osobama koje su takvu štednju imale u domaćim podružnicama slovenskih banaka, odnosno da isplati prvobitne depozite zajedno s kamatama (vidjeti tač. 146. i 48.).⁴⁵ Srbija mora isplatiti "staru" deviznu štednju pod istim uslovima pod kojima je ona isplaćena državljanima Srbije koji su takvu štednju imali u domaćim podružnicama srbijanskih banaka", odnosno dijelom u gotovini, a dijelom u obveznicama vlade (vidjeti tač. 146. i 45.).

Takvo rješenje moglo bi biti opravdano da je Sud utvrdio povredu člana 1. Protokola br. 1 posmatranog zajedno s članom 14., jer bi to pružilo adekvatnu naknadu za diskriminaciju u postupanju. Ono je također moglo biti opravdano nepravednim bogaćenjem ako bi se moglo dokazati da su Slovenija i Srbija još uvijek u posjedu novca koji su položili aplikanti i da su na njemu zaradili kamatu u periodu između 1990. i 2014. godine.

Ali nijedan od tih uslova nije ispunjen u ovom predmetu.

Sud se u ovom predmetu izričito suzdržao od utvrđivanja povrede člana 1. Protokola br. 1 posmatranog zajedno s članom 14.

U pogledu "nepravednog bogaćenja" sljedeći aspekti se moraju uzeti u obzir.

Prvo, kako nije sporno da nije sav novac završio u Sloveniji i Srbiji (vidjeti tačku 116.), neprimjereno je zahtijevati da samo Slovenija i Srbija isplate svu "staru" deviznu štednju. U socijalističko vrijeme udružene banke u Sloveniji i Srbiji vratile su određena sredstva koja su dobile kako bi zadovoljile potrebe likvidnosti osnovnih banaka (vidjeti tač. 18. i 19.). Budući da je NJB davala dinarske zajmove (u početku bez kamata) domaćim preduzećima na osnovu redeponiranih deviza i na taj način pomagala lokalnu privredu, pravilo međunarodnog prava u pogledu lokalnih dugova (član 29. Rezolucije o sukcesiji država u pitanjima imovine i dugova iz 2001. godine Instituta za međunarodno pravo, vidjeti tačku 60.) nije "evidentno" neprimjenjivo kako je ocijenila većina članova Velikog vijeća (vidjeti tačku 121.). Drugo, činjenica da su redeponirana sredstva uplaćivana Narodnoj banci Jugoslavije u Beogradu nije osporena. Treće, budući da se smatralo neophodnim uvođenje hitnih mjera i da ih je SFRJ usvojila (vidjeti tačku 22.), vrlo je vjerovatno da je većina tog novca bila izgubljena još "za vrijeme Jugoslavije".

Sud je tako utvrdio u presudi *Suljagić* (citirana gore, tačka 51.), pominjući Rezoluciju 1410 (2004.)

Parlamentarne skupštine o "Isplati depozita deviza u podružnicama Ljubljanske banke izvan teritorije Slovenije, 1977.-1991.", od 23.11.2004., te u Obrazloženju koje je pripremio izvjestilac G. Jurgens:

"Parlamentarna skupština Vijeća Evrope utvrdila je da je, kao rezultat toga, glavni dio prvobitnih pologa nestao prije raspada SFRJ..."

2. Kompenzacija u slučajevima koji se odnose na promjene u političkom sistemu

Nadalje, pristup Velikog vijeća nije kompatibilan s njegovom jurisprudencijom u sličnim predmetima. Sud općenito nerado osuđuje države za imovinske povrede počinjene prije stupanja na snagu Konvencije (vidjeti *Kopecský protiv Slovačke* [GC], br. 44912/98, tač. 53.-61., ESLJP 2004-IX; *Von Maltzan i drugi protiv Njemačke* ((odl.) [GC], br. 71916/01, 71917/01 i 10260/02, tač. 110.-114., ESLJP 2005-V; i *Jahn i drugi protiv Njemačke* [GC], br. 46720/99, 72203/01 i 72552/01, točke 99-117, ESLJP 2005-VI). Izuzeci se prave u slučaju kontinuiranih povreda (vidjeti *Loizidou protiv Turske* (meritum), 18.12.1996., tač. 63.-64., *Izvjestaji o presudama i odlukama* 1996-VI) i u slučaju legitimnih očekivanja u pogledu imovinskih prava (vidjeti *Broniowski protiv Poljske* (odl.) [GC], br. 31443/96, tač. 97.-102., ESLJP 2002-X). Međutim, kad god su povrede člana 1. Protokola br. 1 povezane s događajima koji su se masovno odigrali prije stupanja na snagu Konvencije, Sud je prihvatao modele koji su pružali manje od potpune nadoknade (vidjeti *Broniowski protiv Poljske* (prijateljska nagodba) [GC], br. 31443/96, tač. 31. i 43., ESLJP 2005-IX; *Hutten-Czapska protiv Poljske* (prijateljska nagodba) [GC], br. 35014/97, tačka 27., 28.4.2008.; i *Vistiņš i Perepjolkins protiv Latvije*[GC], br. 71243/01, tač. 115. i 118.-131., 25.10.2012.).

Tako je Sud utvrdio u predmetu *Vistiņš i Perepjolkins* (ibid., tačka 113.):

"Ovaj princip primjenjuje se još snažnije kada su zakoni doneseni u kontekstu promjene političkog i ekonomskog režima, posebno za vrijeme početnog perioda tranzicije koji je nužno obilježen poremećajima i neizvjesnošću; u takvim slučajevima država ima posebno široko polje slobodne procjene (vidjeti, među ostalim izvorima, *Kopecský protiv Slovačke* [GC], br. 44912/98, tačka 35., ESLJP 2004-IX; *Jahn i drugi*, citiran gore, tačka 116. (a); i *Suljagić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 27912/02, tačka 42., 3.11.2009.). Tako je, naprimjer, Sud smatrao da također može biti neophodna nadoknada koja je manja od pune nadoknade *a fortiori* kada je imovina oduzeta s ciljem 'tako temeljitih promjena ustavnog uređenja zemlje poput prelaska iz monarhije u republiku' (vidjeti *Bivši kralj Grčke i drugi* (meritum), citiran gore, tačka 87.). Sud je ovaj princip potvrdio u predmetu *Broniowski* (citiran gore, tačka 182.), u kontekstu restitucije imovine i politike kompenzacije, precizirajući da bi plan reguliranja imovine, budući 'dalekosežan, ali kontroverzan... sa značajnim ekonomskim posljedicama za zemlju u cjelini', mogao uključivati odluke kojima se nadoknada za oduzimanje ili restituciju imovine ograničava na nivo koji je ispod njene tržišne vrijednosti. Sud je također ponovio ove principe u vezi s donošenjem zakona u 'izuzetnom kontekstu ujedinjenja Njemačke' (vidjeti *Maltzan i drugi protiv Njemačke* (odl.) [GC], br. 71916/01, 71917/01 i 10260/02, tačke 77. i 111.-112., ESLJP 2005-V, i *Jahn i drugi*, citiran gore)."

Tačno je da su se ovi predmeti odnosili na eksproprijaciju nekretnina. Ali nema uvjerljivog razloga da se

gubitak rizičnih investicija tretira znatno bolje od gubitka nekretnina i da se očekuje ne samo potpuna isplata izgubljenog iznosa nego čak i nadoknada izgubljene kamate.

Vrijedi pomenuti da je Sud prihvatao značajna smanjenja u iznosima koji su isplaćivani na ime nadoknade za izgubljenu "staru" deviznu štednju i davao tuženim državama široko polje slobodne procjene (vidjeti *Trajkovski protiv Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije* (odl.), br. 53320/99, 7.3.2002.; *Suljagić*, citiran gore, tač. 27.-30. i 52.-54.; te *Molnar Gabor protiv Srbije*, br. 22762/05, tač. 21., 23.-25. i 50., 8.12.2009.).

Kada je konkretno riječ o kamatnim stopama određenim u prvobitnim sistemima koji su uspostavljeni 1980-ih, može se reći da u vrijeme kada je Konvencija stupila na snagu, u Sloveniji 1994. i u Srbiji 2004. godine, više nije postojalo legitimno očekivanje. S druge strane, prilikom odlučivanja o adekvatnoj nadoknadi, potrebno je uzeti u obzir prilagođavanje inflaciji uštedevine koja je izvorno deponirana u njemačkim markama (vidjeti *Vistiņš i Perepjolkins protiv Latvije* (pravična naknada) [GC], br. 71243/01, tač. 38.-44., ESLJP 2014.).

3. Supsidijarnost i polje slobodne procjene

Prilikom uspostave pilot-postupaka Sud je do sada uvijek ostavljao široku slobodu procjene državama članicama u pronalasku adekvatnog rješenja sistemskih problema. U prva dva slučaja (*Broniowski i Hutten-Czapska*, oba gore citirana), Veliko vijeće podržalo je prijateljsku nagodbu koju su postigle strane kako u pogledu općih, tako i individualnih mjera, te tako prihvatilo modele koji su pružali manje od pune kompenzacije u pogledu drugih osoba koje su bile pogođene. U svojoj nedavnoj presudi u predmetu *Kurić i drugi protiv Slovenije* (pravična naknada) [GC], br. 26828/06, ESLJP 2014.), u kojem strane nisu postigle prijateljsku nagodbu, Sud je uzeo u obzir činjenicu da je slovenska vlada uspostavila *ad hoc* domaći plan naknade nakon isteka vremenskog roka navedenog u glavnoj presudi, kako bi se osigurala odgovarajuća pravna zaštita "izbrisanim" osobama na državnom nivou (ibid. tač. 138.-140.). U vezi s tim, Veliko vijeće primijetilo je da su prema principu supsidijarnosti i polju slobodne procjene koja ide uz njega, iznosi naknade dosuđeni na državnom nivou ostalim oštećenim osobama u kontekstu općih mjera prema članu 46. Konvencije stvar diskrecionog prava tužene države, pod uslovom da su kompatibilni s presudom Suda kojom se naređuju te mjere (ibid. tačka 141., i vidjeti, *mutatis mutandis*, *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) protiv Švicarske* (br. 2) [GC], br. 32772/02, tačka 88., ESLJP 2009.).

4. Potreba saradnje u pronalaženju adekvatnih rješenja

Kako je objašnjeno u tekstu, kontekst državne sukcesije ne smije se zanemarivati prilikom utvrđivanja ko je odgovoran za povrede ljudskih prava u ovom predmetu. To također vrijedi i kada je riječ o uspostavi mehanizma nadoknade. Od najveće je važnosti da sve države sljednice sarađuju na uspostavi plana i verifikaciji relevantnih zahtjeva. Sud je već bio suočen sa slučajevima zloupotreba koji su za žaljenje. Tako su, naprimjer, dva aplikanta u predmetu *Kovačić i drugi* (citiran gore, tačka 260.), propustili informirati Sud da su nakon odluke Općinskog suda u Osijeku od 7.7.2005. dobili isplatu njihovih deviznih depozita u cijelosti.

U predmetu *Suljagić* (citiran gore, tačka 19.) Sud je naveo:

"Zakoni koji su određivali korištenje "stare" devizne štednje u postupku privatizacije bili su ograničeni, i čak su doveli do zloupotreba: pojavilo se neslužbeno tržište na kojem se takva štednja ponekad prodavala za najviše 3% od njihove nominalne vrijednosti.."

Prema mom mišljenju, Veliko vijeće se u presudi nije u dovoljnoj mjeri pozabavilo važnim aspektom saradnje među tuženim državama u verifikaciji potraživanja.

D. Alternativno rješenje predmeta

Da zaključim, prema mom mišljenju, Slovenija, Bosna i Hercegovina i Hrvatska odgovorne su za povredu prava gdje Ališić i gosp. Sadžaka prema članu 1. Protokola br. 1 i članu 13., a Srbija, Bosna i Hercegovina i

Hrvatska odgovorne su za povredu prava gosp. Šahdanovića prema članu 1. Protokola br. 1 i članu 13. Dok je Hrvatska odgovorna samo za dugo trajanje povrede i trebala bi platiti dio naknade na ime nematerijalne štete, glavna odgovornost je na Sloveniji, odnosno Srbiji, koje bi trebale isplatiti najveći dio naknade na ime materijalne štete, dok je Bosna i Hercegovina odgovorna za samo mali dio obje vrste štete.

S obzirom na njihovu zajedničku odgovornost za sistem koji je stvoren u SFRJ, sve tužene države trebalo bi da sarađuju u osmišljavanju adekvatnog mehanizma nadoknade.

Na tom osnovu trebalo bi biti moguće na adekvatan način obeštetiti one koji su nezakonito lišeni njihove imovine i osigurati izvršenje presude u kratkom vremenskom roku.

¹. Ovo je druga banka i treba je razlikovati od banke istog imena osnovane 1993. godine, koja se pominje dalje u tekstu u tački 30.

². Vidjeti tačku 43.

³. Vidjeti tačku 52.

⁴. Ovdje se i dalje u fusnotama daje puni naziv domaćeg zakona na izvornom jeziku: Zakon o deviznom poslovanju, "Službeni list SFRJ", br. 66/85, 13/86, 71/86, 2/87, 3/88, 59/88, 85/89, 27/90, 82/90 i 22/91.

⁵. Zakon o bankama i drugim finansijskim organizacijama, "Službeni list SFRJ", br. 10/89, 40/89, 87/89, 18/90, 72/90 i 79/90.

⁶. Zakon o sanaciji, stečaju i likvidaciji banaka i drugih finansijskih organizacija, "Službeni list SFRJ", br. 84/89 i 63/90.

⁷. Odluka o načinu izvršavanja obaveza Federacije po osnovu jemstva za devize na deviznim računima i deviznim štednim ulozima građana, građanskih pravnih lica i stranih fizičkih lica, "Službeni list SFRJ", broj 27/90.

⁸. Zakon o obligacionim odnosima, "Službeni list SFRJ", br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89.

⁹. Zakon o deviznom poslovanju i kreditnim odnosima, "Službeni list SFRJ", br. 15/77, 61/82, 77/82, 34/83, 70/83 i 71/84.

¹⁰. Vlada Slovenije dostavila je njegovu kopiju (aneks br. GC10).

¹¹. Kao što je navedeno u fusnoti 2, ovu banku treba razlikovati od banke istog imena koja je osnovana 1993. godine, pomenute u tački 30.

¹². Odluka o načinu na koji ovlaštene banke izvršavaju naloge za plaćanje domaćih fizičkih lica devizama s njihovih deviznih računa i deviznih štednih uloga, "Službeni list SFRJ", br. 28/91, 34/91, 64/91 i 9/92.

¹³. Odluka o načinu vođenja deviznog računa i deviznog štednog uloga domaćeg i stranog fizičkog lica, "Službeni list SFRJ", br. 6/91, 30/91, 36/91 i 25/92.

¹⁴. Uredba sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički zakoni, "Službeni list Republike BiH", broj 2/92.

¹⁵. Kopiju ovog izvještaja dostavila je Vlada Bosne i Hercegovine.

¹⁶. Odluka o uslovima i načinu isplata dinara po osnovu definitivne prodaje devizne štednje domaćih fizičkih lica i korišćenju deviza sa deviznih računa i deviznih štednih uloga domaćih fizičkih lica za potrebe

liječnja i plaćanja školarine u inostranstvu, "Službeni list Republike BiH", broj 4/93; Odluka o uslovima i načinu davanja kratkoročnih kredita bankama na osnovu definitivne prodaje deponovane devizne štednje građana i efektivno prodatih deviza od strane građana, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 10/93 i 2/94; i Odluka o ciljevima i zadacima monetarno-kreditne politike u 1995, "Službeni list Republike BiH", br. 11/95 i 19/95.

¹⁷. Zakon o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije, "Službene novine FBiH", br. 27/97, 8/99, 45/00, 54/00, 32/01, 27/02, 57/03, 44/04, 79/07 i 65/09.

¹⁸. Uredba o ostvarivanju potraživanja lica koja su imala deviznu štednju u bankama na teritoriju Federacije, a nisu imala prebivalište na teritoriju Federacije, "Službene novine Federacije BiH", broj 44/99.

¹⁹. Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije, "Službene novine Federacije BiH", br. 66/04, 49/05, 35/06, 31/08, 32/09 i 65/09.

²⁰. Zakon o izmirenju obaveza po osnovu računa stare devizne štednje, "Službeni glasnik BiH", br. 28/06, 76/06 i 72/07.

²¹. Zakon o postupku upisa pravnih lica u sudski registar, "Službene novine Federacije BiH", br. 4/00, 49/00, 32/01, 19/03 i 50/03.

²². Zakon o pretvaranju deviznih depozita građana u javni dug Republike Hrvatske, "Narodne novine Republike Hrvatske", broj 106/93.

²³. Pravilnik o utvrđivanju uvjeta i načina pod kojima građani mogu prenijeti svoju deviznu štednju s organizacijske jedinice banke čije je sjedište izvan Republike Hrvatske na banke u Republici Hrvatskoj, "Narodne novine Republike Hrvatske", broj 19/94.

²⁴. Kopiju ove odluke dostavila je Vlada Slovenije (aneksi br. 273-74).

²⁵. Odluka o uslovima i načinu davanja kratkoročnih kredita bankama na osnovu definitivne prodaje deponovane devizne štednje građana, "Službeni list Savezne Republike Jugoslavije", br. 42/93, 49/93, 71/93 i 77/93; Odluka o uslovima i načinu isplate dela devizne štednje građana koja je deponovana kod NBJ, "Službeni list", br. 42/94, 44/94 i 50/94; Odluka o uslovima i načinu isplate dela devizne štednje građana koja je deponovana kod NBJ, "Službeni list", br. 10/95, 52/95, 58/95, 20/96, 24/96 i 30/96; i Odluka o privremenom obezbeđivanju i načinu i uslovima isplate sredstava ovlašćenim bankama na ime dinarske protivvrednosti dela devizne štednje deponovane kod NBJ isplaćene građanima za određene namene, "Službeni list", br. 41/96, 21/98 i 4/99.

²⁶. Zakon o regulisanju javnog duga Savezne Republike Jugoslavije po osnovu devizne štednje građana, "Službeni list Savezne Republike Jugoslavije", broj 36/02.

²⁷. Zakon o izmirenju obaveza po osnovu devizne štednje građana, "Službeni list Savezne Republike Jugoslavije", br. 59/98, 44/99 i 53/01.

²⁸. Zakon o privatizaciji, "Službene novine Republike Srbije", br. 38/01, 18/03, 45/05, 123/07 i 30/10.

²⁹. Ustavni zakon za izvedbu Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti RS, "Službeni list Republike Slovenije", br.1/91 i 45/94.

³⁰. Zakon o poravnavanju obveznosti iz neizplaćanih deviznih vlog, "Službeni list Republike Slovenije", broj 7/93.

³¹. Zakon o Skladu Republike Slovenije za sukcesijo, "Službeni list Republike Slovenije", br. 10/93, 38/94 i 40/97.

- ³². Zakon o Skladu Republike Slovenije za nasledstvo in visokem predstavniku Republike Slovenije za nasledstvo, "Službeni list Republike Slovenije", br. 29/06 i 59/10.
- ³³. Odluka objavljena u "Službenom listu Republike Slovenije", broj 105/09.
- ³⁴. Закон за преземање на депонираните девизни влогови на граѓаните од страна на Република Македонија, "Službeni list Republike Makedonije", broj 26/92; Закон за гаранција на Република Македонија за депонираните девизни влогови на граѓаните и за обезбедување на средства и начин за исплата на депонираните девизни влогови на граѓаните во 1993 и 1994, "Službeni list Republike Makedonije", br. 31/93, 70/94, 65/95 i 71/96; i Закон за начинот и постапката на исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните по кои гарант е Република Македонија, "Službeni list Republike Makedonije", br. 32/00, 108/00, 4/02 i 42/03.
- ³⁵. Odluka o načinu vođenja deviznog računa i deviznog štednog uloga domaćeg i stranog fizičkog lica, "Službeni list SFRJ", br. 6/91, 30/91, 36/91 i 25/92.
- ³⁶. Ovaj zakon donijela je Savezna republika Jugoslavija koja je postojala od 1992. do 2003. godine. Činile su je Srbija i Crna Gora. Srbija je jedina pravna sljednica Savezne republike Jugoslavije.
- ³⁷. SFRJ je 1983. godine potpisala taj ugovor. Godine 2001. Savezna republika Jugoslavija položila je instrument kojim je najavila svoju namjeru da zadrži potpis koji je stavila SFRJ.
- ³⁸. Komisiju je osnovala Evropska zajednica i njene države članice 1991. godine. Ona je donijela 15 mišljenja koja se odnose na pravna pitanja koja su se pojavila raspadom SFRJ (International Law Reports 92 (1993.), str. 162-208, i 96 (1994.), str. 719-37.
- ³⁹. Vidjeti travaux préparatoires Ugovora koji je dostavila slovenska vlada (aneksi br. 265-70).
- ⁴⁰. Kopiju tog pisma dostavila je Vlada Hrvatske.
- ⁴¹. Kopiju tog pisma dostavila je Vlada Hrvatske.
- ⁴². Kopiju relevantne SWIFT korespondencije i druge relevantne dokumente dostavila je Vlada Srbije.
- ⁴³. Osigurani iznos povećan je sa 20.000 eura na 100.000 eura 2010. godine (Direktiva 2009/14/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 11.3.2009. kojom je izmijenjena Direktiva 94/19/EC o sistemima osiguranja depozita).
- ⁴⁴ Građanskopravni pristup je praktično opravdan jurisprudencijom sudova same Slovenije i Srbije (vidjeti tač. 44., 45., 49., 51., 112.), koja je, kako je rečeno, „nesumnjivo potvrdila“ odgovornost Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke. Međutim, barem kada je riječ o jurisprudenciji slovenskih sudova, to nije tačno. Slovenski sudovi našli su da je stara (a ne nova!) Ljubljanska banka Ljubljana odgovorna za isplatu „stare“ devizne štednje. Međutim, stara Ljubljanska banka Ljubljana (tačka 49.), kao i Investbanka (tačka 47.) nalaze se u stanju „sanacije“ ili stečaja, tako da su direktna građanskopravna potraživanja usmjerena protiv nesolventnih banaka.
- ⁴⁵ Može biti problema u izvršenju ove presude. Budući da je zakon koji pominje Veliko vijeće usvojen 1993. godine i da je regulirao kamatne stope samo do tada, izgleda da nije jasno koji se sistem primjenjuje na akumuliranje kamate nakon 1993.